

BULGARIAN-SWISS COOPERATION PROGRAMME
БЪЛГАРО-ШВЕЙЦАРСКА ПРОГРАМА ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

ДА СВЪРЖЕМ ОПАЗВАНЕТО НА ПРИРОДАТА С УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКИТЕ РАЙОНИ

Природен парк Врачански Балкан

Автор: Лука Стефанов

Март 2013

Този проект се подкрепя финансово от правителството на Швейцария чрез Фонда за реформи, свързани с участието на гражданското общество

Contents

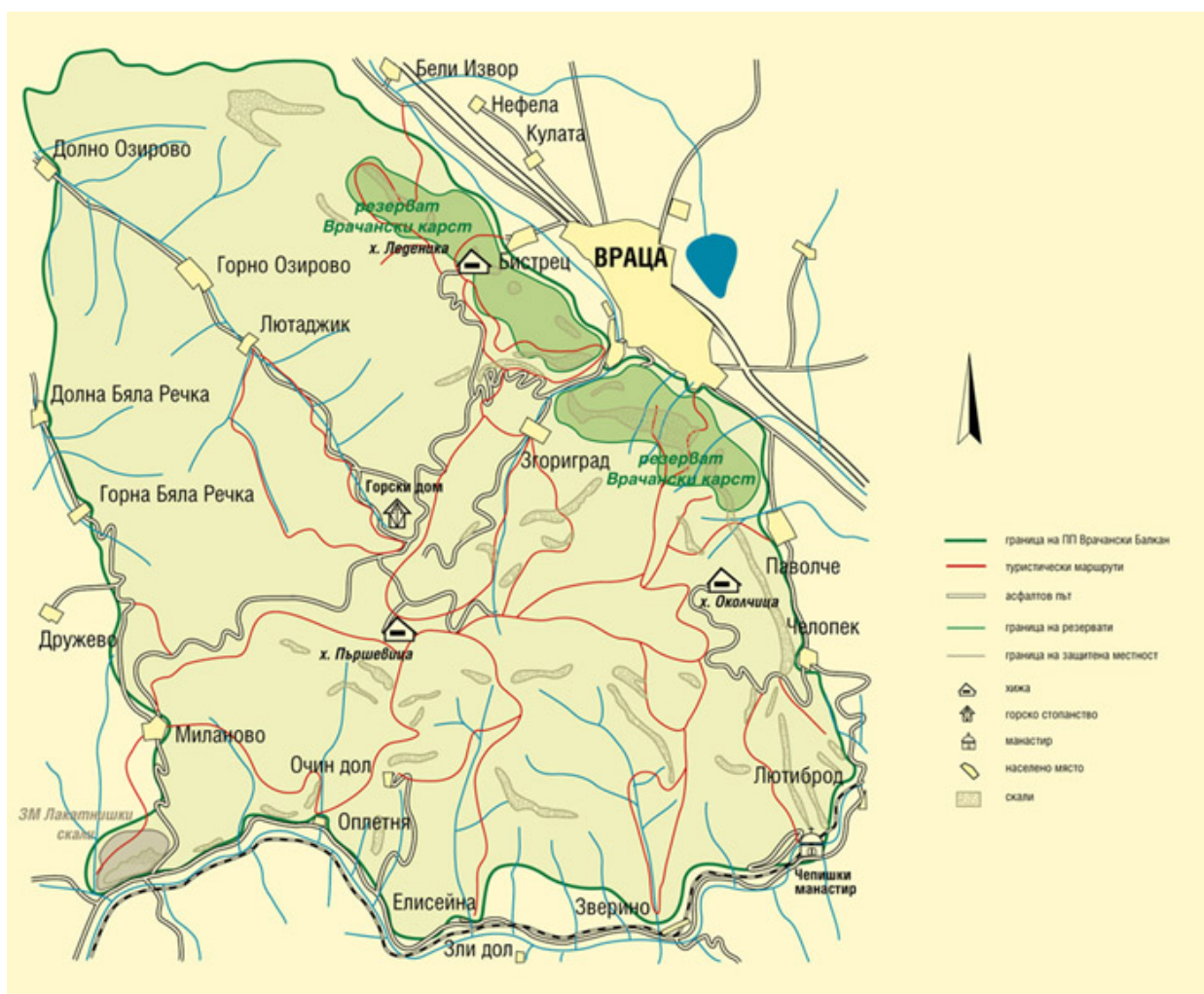
1. Географски обхват: територия, административни данни – брой области, общини, градове и села	4
2. Екологичен статус: качество на компонентите на околната среда, вид и площ на природните екосистеми; природозащитен статус и свързани с него режими за управление; брой видове, свързани с всяка екосистема и техния екологичен статус	5
2.1 Климат.....	5
2.2. Хидрологична характеристика	5
2.2.1. Повърхностни води.....	6
2.2.2. Подземни води	7
2.2.3. Хидрохимия.....	7
2.3. Почви. Почвено райониране	8
2.3.1. Почвени процеси.....	8
2.4. Въздух – състояние на атмосферния въздух	8
2.5. Биологично разнообразие	9
2.5.1. Флора.....	10
2.5.2. Фауна.....	12
2.5.3 Икономически ценни видове	16
2.5.4 Природозащитно значение.....	18
3. Зониране на парка според плана за управление	18
4. Социален статус: брой и структура на населението, разпределение в градски/селски райони, образователно ниво, пазар на труда и заетост, разпределение по икономически дейности.....	25
5. Икономически статус	26
6. Структура на земята.....	26
6.1 Разпределение на площта на природния парк по общини и вид на територията според Плана за управление на ПП.....	26
6.2 Разпределение на територията на природния парк по собственост.....	27
7. Ползватели на природни ресурси в ПП “Врачански Балкан (съгласно Плана за управление на парка)	28
8. Община Враца	31
9. Община Мездра.....	36
10. Община Криводол.....	41
11. Община Вършец.....	42
12. Община Своге.....	45
13. Бъдещ сценарий: очаквани инвестиции/дейности/инициативи, оказващи влияние върху екосистемите (от РИОСВ, МИГ, горски стопанства, общини)	48
13.1 Проекти за ПП “Врачански Балкан”	48

13.2 Проекти на община Враца.....	50
13.3. Проекти на община Мездра	51
13.4 Проекти на община Криводол	52
13.5. Проекти на община Вършец	52
13.6. Проекти на община Своге	53

1. Географски обхват: територия, административни данни – брой области, общини, градове и села

ПП „Врачански Балкан“ е разположен в Северозападна България във Врачанска планина и масива на Лакатнишките скали. Врачанска планина се издига южно от Врачанското поле, като заема междинно място между Предбалкана и Главната Старопланинска верига. Паркът е разположен в Понорско-Врачански район на Западностаропланинска подобласт на Старопланинска област и се ограничава:

- На запад - от Дружевската (Дупнивръшка) котловина - от Козица - Западна Стара планина;
- На север - от Бърдо Веслец, бърдо Милин камък - от Дунавската равнина;
- На изток - от Искърски пролом - от Мургашкия дял на Западна Стара планина;

-
-
- На юг - от Искърски пролом - от Мургашкия дял на Западна Стара планина и масива Ржана.

Съгласно административно-териториалното деление на Р България, паркът попада в части от Северозападен район на планиране (област Враца и Монтана, съответно с административни центрове - градовете Враца и Монтана) и Югозападен район на планиране (Софийска област с административен център София), в обхвата на три области, пет общини и двадесет и едно землища:

№	Област	Община	Землище
1.	ВРАЦА	Враца	гр. Враца
2.			кв. Бистрец, гр. Враца
3.			с. Бели Извор
4.			с. Згориград
5.			с. Лютаджик
6.			с. Паволче
7.			с. Челопек
8.		Криводол	с. Главаци
9.		Мездра	с. Краводер
10.			с. Елисейна
11.			с. Зверино
12.			с. Лютиброд
13.			с. Очин дол
14.	МОНТАН	Вършец	с. Горна Бела речка
15.			с. Горно Озирово
16.			с. Долна Бела речка
17.			с. Долно Озирово
18.			с. Стояново
19.	СОФИЯ	Своге	с. Дружево
20.			с. Миланово
21.			с. Оплетня

2. Екологичен статус: качество на компонентите на околната среда, вид и площ на природните екосистеми; природозащитен статус и свързани с него режими за управление; брой видове, свързани с всяка екосистема и техния екологичен статус

2.1 Климат

ПП "Врачански Балкан" попада в Припланинския климатичен район на Умерено континенталната климатична подобласт. Климатичните условия в този район се характеризират с голямо разнообразие и динамични промени в стойностите на метеорологичните параметри. Това се дължи на географското положение, геоложкия строеж, особеностите на релефа и надморската височина. Релефът на парка е силно пресечен, планински. Най-ниската точка е 237 м н.в., най-високата –1482 м н.в.

Геоложкият строеж е наложил своя отпечатък върху екологичните условия и върху растителната покривка. Силно изразеният карстов характер и специфичните свойства на варовика – да се нагрива бързо от слънцето, да попива дъждовната вода, да се разтваря от нея и по този начин да образува различни по размер пукнатини, са наложили своя отпечатък върху микроклимата и екологичните условия на карстовите терени. Варовиците са оказали голямо влияние върху границите на вертикалните зони на климата.

Климатичните условия в района обуславят прохладно лято и трайна снежна покривка. Зимата тук е студена. Снежната покривка е по-устойчива, поради по-големите количества на падналите валежи. Във височина температурата на въздуха се понижава, относителната влажност, количеството на валежите нарастват, а скоростта на вятъра се повишава. Във високите части лятото е прохладно, в по-ниските е сухо и горещо.

2.2. Хидрологична характеристика

Територията на Природен парк "Врачански Балкан" попада в Черноморската водосборна област с подобласт на директно оттичащите се води към р. Дунав.

Средногодишното валежно количество в парка, в размер на 851 мм е по-високо от средното за страната (670 мм), но като цяло територията на парка е бедна на водни ресурси поради преобладаващия карстов характер. Някои от по-високопланинските области се смятат и за безводни и в тях заблатяване, замучуряване и преовлажняване са

изключително редки явления. Поради силната пропускливост на субстратите, преобладаващата част от падналите валежи се просмуква в дълбочина и формира карстови извори. Последните нямат постоянен дебит и силно се влияят от количеството на валежите и водния отток по време на снеготопене. При поройни дъждове, големите наклони способстват формиране на няколко пъти по-висок повърхностен отток, с максимални стойности през периода март – юни, когато и реките са най-пълноводни. През останалите месеци от годината количеството на течащите повърхностни води е оскъдно поради отвеждането на водния отток по подземно канално-галерийни системи в карстовите извори в подножието на Врачанската планина. Извиращите от Врачанската планина реки Лева, Черна и Златица, я разчленяват на три дяла - Беглички (Югозападен), Стрешерски (Северозападен) и Базовски (Източен). Най-голяма е територията на Бегличкия дял.

Специфичното съчетание между скална основа и течаща вода е способствало формирането на 176 красиви водопади във Врачанската планина. Те са пълноводни през май и юни, когато водното количество на водопада Скакля често достига 200 м, а при проливни валежи и до 300 м. Голяма част от водопадите пресъхват през август и септември, а през зимата замръзват. От всички водопади в парка с постоянен воден отток са - Женската вода, Чеслецо, Рипалото, Крушовски водопад, Иван Пусти, Гарванешки водопад, а останалите са оводнени между 2 и 10 месеца годишно. Особено живописни са водопадите с височина над 10 м - Скакля 141 м, Шопката – 77 м, Боров камък – 66 м, Женската вода- 45 м, Чеслецо – 38 м, Рипалото- 37 м, Крушовски водопад – 26 м, Десен близък – 24 м, Ляв близък – 20 м, Долен Сопин камък – 19 м, Соколски бигор – 18 м, Иван Пусти – 16 м и др.

От по-малките водопади интерес представлява Бигоро над с. Зверино, който е единственият водопад с по-голяма широчина - 10 м от височината му - 7 м, а малък Крушовски водопад под връх Околчица, с височина 9,4 м, е скачащ, непресъхващ и много красив.

2.2.1. Повърхностни води

Главните отводнителни артерии на Врачанския Балкан са реките Огоста, Ботуня, Скът и Искър с всички техни притоци. Режимът на водния отток е непостоянен, а наклонът на руслата им се движи в границите от 0.8 до 3 м/км.

От повърхностните надземни води в природния парк “Врачански Балкан” по-важно значение имат р. Ботуня, р. Лева, р. Черна, р. Златишка и техните притоци. Режимът на водния отток на тези реки е колеблив, коритата им са песъчливи, с малки прагове и бързеи. За времето от март до юни се оттича около 63 % от сумарния годишен отток, докато през летния хидроложки сезон водният отток съставлява едва 25 % от сумарния годишен воден обем.

В ПП “Врачански Балкан” са включени следните водни тела:

- Повърхностно водно тяло, което не е силномодифицирано, категория река от поречие Искър, със следното описание: име Искър RWB26, код BG1IS135R026, дължина 245,887 км и географско описание: р.Искър от яз.Панчарево до с.Крушовене. Това водно тяло заема 36,4% от територията на ПП „Врачански Балкан”;

- Повърхностно водно тяло, което не е силномодифицирано, категория река от поречие Огоста, със следното описание: име Ботуня OGRWB06, код BG1OG600R006, дължина 61,160 км и географско описание: р.Ботуня от извор до с.Краводер. Това водно тяло заема 32,9% от територията на ПП „Врачански Балкан”;

- Повърхностно водно тяло, което не е силномодифицирано, категория река от поречие Огоста, със следното описание: име Въртешница OGRWB07, код BG1OG600R007, дължина 39,147 км и географско описание: р.Въртешница от извора до гр.Криводол. Това водно тяло заема 28,5% от територията на ПП „Врачански Балкан”;

- Повърхностно водно тяло, което не е силномодифицирано, категория река от поречие Огоста, със следното описание: име Ботуня OGRWB18, код BG1OG600R018, дължина 21,088 км и географско описание: р.Ботуня от с.Краводер до гр.Криводол. Това водно тяло заема 2,2% от територията на ПП „Врачански Балкан”.

2.2.2. Подземни води

Районът на ПП „Врачански Балкан” съобразно хидрогеоложкото райониране на страната е разположен в Западнобалканския район на Междинната хидрогеоложка област. Тук са разпространени различни по тип води. Със спорадично разпространение са пукнатинните води в палеозойските магмени, седиментни и метаморфни скали. Порови води са разпространени в пролувиалния конус на северното подножие на Врачанска планина. Основно значение в границите на Врачанския Балкан имат карстовите води.

Карстовите води са формирани в двата окарстени карбонатни комплекса - на Искърската карбонатна група и Западнобалканската карбонатна група. Те се подхранват основно от валежи и в отделни участъци от речни води. В границите на Врачанския Балкан са определени **3 основни карстови басейна** с няколко зони в тях.

- Бистрец – Мътнишки карстов басейн с карстови зони: Гладна, Лудото езеро, Бистрец, Мътница, Стояново, Бели извор;
- Паволче – Черепишки карстов басейн с карстови зони: Згориград, Паволче, Черепиш;
- Милановски карстов басейн с карстови зони: Медна, Черна, Бела речка, Лакатник.

В съответствие с изискванията на Директивата за водите 60/2000 към територията на парка се отнасят следните подземни водни тела:

- Подземно водно тяло от Порови води в Кватернера - Врачански пороен конус, със следните характеристики: код BG1G00000Qp027 и площ 70 км². Това водно тяло заема 4,1% от територията на ПП „Врачански Балкан”;
- Подземно водно тяло от Карстови води в Годечкия масив, със следните характеристики: код BG1G00000TJ046 и площ 2320 км². Това водно тяло заема 0,4% от територията на ПП „Врачански Балкан”;
- Подземно водно тяло от Карстови води в Западния Балкан, със следните характеристики: код BG1G00000TJK044 и площ 3339 км². Това водно тяло заема 83,9% от територията на ПП „Врачански Балкан”;
- Подземно водно тяло от Карстови води в Централния Балкан, със следните характеристики: код BG1G00000TJK045 и площ 8904 км². Това водно тяло заема 12,7% от територията на ПП „Врачански Балкан”.

2.2.3. Хидрохимия

Минералният състав на течащите води в парка е доста разнообразен. Най-много калциеви (216,9 mgdrrf³) и сулфатни (203,76 mgdrrf³) йони се съдържат във водите от Рашов дол при с. Люти брод. Съдържанието на калциеви (52,2 mgdrrf³) и магнезиеви (9,0 mgdrrf³) йони е най-ниско във водите на р. Ботуня, при вливането на р. Гобнуша и р. Черна. С най-висока сума от определените йони (259 mgdrrf³) са водите на р. Черна в отд. 15. Общата твърдост на изследваните течащи води (То) е сравнително висока, но това е характерно за водите от карстовите райони. Над нормата от 10 mgeqdm³ за втора проектна категория е само твърдостта на водите от р. Рашов дол при с. Люти брод (12,4 mgeqdm³), дължащо се най-вече на високото съдържание на калциеви йони.

През последните десетилетия повърхностните води са били системно замърсени над пределните норми за проектната си категория, особено водите на р. Ботуня и р. Лева. След прекратяване дейността на някои от основните замърсители, се наблюдава подобряване на химичния статус на водните ресурси, като максимално измерените стойности на неводните компоненти във водите - съдържание на нитритен азот е повишено 1,25 пъти (ПУ на ПП).

Пригодността на всички води за напояване е много добра. Стойностите на иригационния коефициент Ка, се движат между 42 за водите на р. Черна в отд. 15 и 335 за водния отток от хвостохранилището при с. Згориград, са по-високи и от най-високите изисквания при Ка = 18 за води с отлични поливни качества (ПУ на ПП).

2.3. Почви. Почвено райониране

На територията на парка се срещат основно 3 типа почви – кафява горска (***Distric-Eutric Cambisols***), сива горска (***Gray Luvisols***) и хумусно-карбонатна (***Rendzinas***).

Кафявите горски почви (***Distric-Eutric Cambisols***), са представени в цялото си многообразие – от бедни и ерозирани до богати и дълбоки. Това се дължи на изключително разнообразните форми на релефа, голямата разлика в надморската височина, както и на протеклите в различна степен ерозионни процеси в миналото. Те се намират над сивите горски почви между 600-1500 м н.в. Кафявите горски почви са плодородни и с най-благоприятни условия за дървесните видове.

Сивите горски почви (***Gray Luvisols***) са разпространени в долната част на северните склонове на Стара планина и заемат междинно положение между черноземите и кафявите горски почви.

Хумусно-карбонатните почви (***Rendzinas***) са разпространени интразонално и се откриват мозаечно на територията на парка основно сред кафявите горски почви. Привързани изключително към варовити скали. Характерна особеност за тях е високото хумусно съдържание и наличието CaCO_3 почва. Тези почви са богати, но ограничаващ фактор, особено за долния пояс се явява влагата. Преценката за лесопригодност се определя предимно от мощността на почвата, скелетността и степента на ерозия.

2.3.1. Почвени процеси

Морфологичните характеристики и свойствата на почвите в района на парка са продукт на протичащи профилообразуващи процеси, чиято интензивност и специфика е определила състава и съотношението на генетичните хоризонти. Като почвообразователни процеси могат да се определят следните:

Биогенно – акумулативни: Представени са от постилкообразуване, имообразуване и хумусонатрупване.

Чимообразуването се наблюдава при почвите развити под ливадна растителност: хумусно-карбонатните, вторично затревени кафяви горски.

Хумусонатрупването е характерно за всички почви представени на територията на парка. Интензивността му е най-силно изразена при хумусно-карбонатните почви.

Излужването е процес характерен за всички почви в района на парка. По-слабо са излужени хумусно-карбонатните почви, карбонатите се откриват след 7–8 см от почвената повърхност.

Ерозията е важен структуро-определящ процес и зависи от релефа, климата и растителността, допълнително “подпомогнати” от човешка намеса – голи сечи на значителни територии; неправилна машинна обработка на почвата; прокарване на пътища без да са спазени основните технически параметри – надлъжни и напречни наклони, канавки; прекомерна паша; неконтролируем достъп на добитъка до водните течения и бреговете на реките и др.

Всичко това дава основание податливостта на ерозиране на почвите в района да се оцени като висока.

Като най-сигурен естествен фактор защитаващ почвата от ерозия, може да се посочи растителността. Отделните видове растителност според противоерозионната им ефективност се подреждат в следния низходящ ред - гора, естествено пасище в добро състояние, сенокосна площ с бобови и житни треви, пасище в лошо състояние и др. Поддържането на висока лесистост в района на парка може да се приеме като основна противоерозионна защитна мярка, с което е целесъобразно да се съобразяват лесовъдските мероприятия.

2.4. Въздух – състояние на атмосферния въздух

На територията на община Своге и община Криводол няма значими замърсители на атмосферата.

Характерна за община Вършец е чистата природна среда. Малкото предприятия на територията не замърсяват въздуха.

Качеството на атмосферния въздух във въздушния басейн на община Враца е функция от въздействието на климатичните фактори и емисиите на вредни вещества, главно от местни източници – от промишлена дейност на предприятията, от горивните уредби, бита и транспорта. На територията на град Враца са обособени три промишлени зони: северна, северозападна и югоизточна, всяка от които има своя дял в замърсяването на въздуха, въпреки намаления капацитет на работещите предприятия.

Транспортът и битовото отопление имат дял в замърсяването на въздуха с прах, оловни аерозоли, въглеродни оксиди, въглероден диоксид и ФПЧ10. В селата Згориград, Челопек, Лютаджик, Бистрец няма производствени дейности, водещи до замърсяване на околната среда. Качествените показатели на атмосферния въздух в тези райони отговарят на изискванията на Наредба №14 на МЗ и МОСВ.

Основен източник на емисии във въздуха в община Мездра е парната централа на фирма “Сънитекс” АД, която произвежда платове и спално бельо. От средата на 2002 г. централата е газифицирана. Наблюдава се също повишена запрашеност на въздуха в районите на фирма “Вархим” ЕООД. Проблемите със замърсяването на атмосферния въздух от “Елисейна” ЕАД не съществуват поради спиране на работа на дружеството. Всички останали източници на замърсяване на атмосферния въздух са с минимални емисии – горските и полските пожари, транспортът и битът. Следва да се отбележи праховото замърсяване на територията на населените места. Търсят се възможности за въвеждане на практика за регулярно миене на улиците, което е единствения ефективен начин за справяне с проблема.

От всичко казано по-горе се налагат няколко извода:

- Основни фактори, които влияят негативно върху замърсяването на въздуха в общините са транспортът, преминаващ през населените места, горивните уредби и битът;
- Наличните енергийни мощности, емитираните производствени замърсители са в рамките на допустимите стойности;
- В отделни райони се наблюдава по висока запрашеност на въздуха, но превишенията имат локален характер.

На територията на природния парк, след спиране работата на мините, кариерите и „Химко” АД, чистотата на въздуха е добра Същевременно липсата на системен мониторинг и наблюдения в самия парк не дават възможност за надежна оценка на реалното състояние, както по отношение на човешкия фактор, така и по отношение на природните екосистеми.

2.5. Биологично разнообразие

Голямото биологично разнообразие на малка територия (2.6% от територията на България) е предопределено от местоположението, геоморфологичните дадености, специфичният климат, релефа, както и други природни условия. До момента са известни **1 735** растителни вида, вариетета и форми, включително: **186** гъби (124 макро- и 62 микромицети); **103** лишеи; **186** мъхове и **178** водорасли; **1507** вида животни - **276** гръбначни и **1231** безгръбначни.

Семенните растения обхващат **28%** от тези за България. Не всички таксономични групи са проучени достатъчно и в бъдеще се очаква установяване на още видове растения и животни. Спрямо биологичното разнообразие в България в ПП „Врачански Балкан” са представени: папратовидните - 16 вида (37.2%); хвощови – 3 вида (42.8%); от плауновите – 1 вид (12.5%); покритосеменните – 1051 вида (**27.8%**); голосеменните – 11 (57.9%); мъховете 186 (25.4%); лишеите 103 (11%); водораслите 178 (8 %); 186 гъбни видове (3.8%), в т.ч. макромицетите 124 вида (почти 6%).

От гръбначните животински видове птиците са 181 (44.7%); бозайниците 58 (58%); земноводните 11 (68.7%); влечугите 15 (41.6%). Добре представена е пещерната фауна – от добре проучени **45** пещери са установени общо **236** животински вида – **215** безгръбначни **22** вида прилепи (32.3%).

От общият брой видове покритосеменни растения в ПП - 44 (4%) са дървесните, 44 (4%) са храстите и останалите 92% са тревистите видове. От

тревистите най-голям е относителният дял на многогодишните и незначително е участието на двугодишните.

2.5.1. Флора

През 1998 г. Врачански Балкан е определен за КОРИНЕ място код F00000300, поради европейското му значение за опазване на редки и застрашени местообитания, растения и животни, включително птици. През 2005 г. територията е обявена от BirdLife International за Орнитологично важно място код BG 053. С решение на МС от 02.03.2007 г., територията на парка е одобрена за защитена зона по ЗБР и Директива 79/409/ЕИО с код BG0002053 и Директива 92/43/ЕИО с код BG0000166.

Основният облик на растителната покривка се определя от естествени дървесни и храстови съобщества, както и от вторично възникнали пасища и сенокосни ливади. Особено специфични за парка са откритите варовикови скални стени и откоси, богати на редки видове и растителни групировки. Общото разнообразие от растителни съобщества в границите на парка е отнесено към **53** картируеми единици, които обхващат 22 групи дървесни, 6 групи храстови и 21 групи от тревни асоциации и 4 с абиотичен характер. В пряка връзка със средообразуващата роля на съобществата, тяхното разнообразие се отнася към **34** типа хабитати по Палеарктичната класификация и **28** типа хабитати от **EUNIS** класификацията. Петнадесет от тези хабитатни типове са обхванати от Закона за биологичното разнообразие в България и от Директивата за хабитатите на ЕИО. Десет от тях изискват мерки за опазване по Бернската Конвенция. Във връзка с посочените документи съответните хабитатни типове имат национална и общоевропейска значимост.

ТИПОВЕ МЕСТООБИТАНИЯ от Приложение I на Директива 92/43/ЕЕС						
код	Име	Покр. ха	Предс т.	Отн.п лощ	Прир. ст.	Цялос тна оценк а
3140	Твърди олиготрофни до мезотрофни води с бентосни формации от Chara	0,03	C	C	C	C
3150	Естествени еутрофни езера с растителност от типа Magnopotamion или Hydrocharition	288	A	B	B	A
3260	Равнинни или планински реки с растителност от Ranunculion fluitantis и Callitricho-Batrachion	288	C	B	B	B
4060	Алпийски и бореални ерикоидни съобщества	0,58	D	C		
6110	Отворени калцифилни или базифилни тревни съобщества от Alysso-Sedion albi	21	A	C	A	A
6210	Полуестествени сухи тревни и храстови съобщества върху варовик (Festuco-Brometalia) (важни местообитания на орхидеи)	2880,4	C	B	A	A
7220	Извори с твърда вода с туфести формации (Cratoneurion)	1,15	B	B	B	B
8210	Хазмофитна растителност по варовикови скални 5.41 склонове	1584	A	B	A	A
8230	Силикатни скали с пионерна растителност от съюзите Sedo-Scleranthion или Sedo albi-Veronicion dillenii	219,5	C	C	B	C
8310	Неблагоустроени пещери	576,1	A	A	A	A
9110	Букови гори от типа Luzulo-Fagetum	137,4	A	B	B	A
9130	Букови гори от типа Asperulo-Fagetum	542,3	A	C	A	A
9150	Термофилни букови гори	4033	A	B	A	A

	(Cephalanthero-Fagion)					
9170	Дъбово-габърски гори от типа Galio-Carpinetum	864,3	B	C	B	B
9180	Смесени гори от съюза Tilio-Acerion					
91BA	върху сипеи и стръмни склонове	576,1	A	C	A	A
91C	Мизийски гори от обикновена ела	1,3	D	C		
91A	Рило-Родопски и Старопланински бялборови гори	0,17	D	C		
91G0	Панонски гори с Quercus petraea и Carpinus betulus	864,2	B	C	B	B
91H0	Панонски гори с Quercus pubescens	28,8	C	C	C	C
91M0	Балкано-панонски церово-горунови гори	835,3	B	C	B	B
91W0	Мизийски букови гори	1066	A	C	A	B
91Z0	Мизийски гори от сребролистна липа	15	C	C	C	C
9530	Субсредиземноморски борови гори с ендемични подвидове черен бор	0,35	D	C		

Описание на всички хабитати от Приложение I към Директива 92/43/ЕЕС, които се срещат в обекта.

Състав на горите:

Вид на горите	Площ /ха/	%
1.Иглолистни	1844,7	10,7
2.Широколистни	4593,9	26,3
4.Издънкови за превръщане	5101,6	29,2
5.Нискостъблени	5903,8	33,8
Всичко:	17444,0	100,0

Обликът на растителността в горските масиви в парка дават формациите на бука (31,8%), горуна (11,2%), цера (4,1%), келявия габър (27,2%), обикновения габър (4,8%) и косматия дъб (0,4%).

Специфичното съчетание на абиотичните фактори – климат, почви, релеф, води и др. определя спецификата на живите елементи на природата на Природен парк „Врачански Балкан“, особено силно изразена в растителността. Растителността на „Врачански Балкан“ се е обособила в два вертикални пояса – дъбов и буков. Първият се изкачва до 700 – 1000 м надморска височина, а буковия от 700 – 1000 м н. в. до 1300 м н.в.

На територията на ПП „Врачански Балкан“ са установени 37 формации 124 асоциации и групи асоциации. Към тези асоциации (екосистеми) се отнасят 78 дървесни и храстови и 36 тревисти. Редица от съобществата в планината са редки или показват отклонения от описаните за други райони в страната или се срещат при други условия. Сред тях особен фитоценотичен интерес представляват екосистемите на маклена, ореха, бука, черния бор, келереровия центрантус и тези с участието на хиркански клен, сребролистната липа и др. В най-общ план екосистемите, които участват в изграждането на растителността на Врачанска планина се групират в три главни фитоценологични единици: екосистеми на формациите от дъбовата свита, екосистеми на формациите от буковата свита, екосистема на формации от боровата свита.

Висшата флора на територията е представена от 99 семейства, 430 рода и над 1000 вида висши растения. Те съставляват 66,9 % от семействата в България, 48,4% от родовете и около 25% от видовото разнообразие в страната. В Червената книга на Р България, 1984 г. попадат 57 вида висши растения от установените до момента на територията на парка. От тях 8 вида са с категория

“застрашен от изчезване” - люспесто изтравниче (*Asplenium lepidum* C.Presl), дълголистна урока (*Bupleurum longifolium* L.), и 49 вида попадат в категорията “рядък” вид някои от които са: казашка хвойна (*Juniperus sabina* L.), панчиchieва пищялка (*Angelica panicicii* Vandas), жерардова урока (*Bupleurum gerardi* All.), хойфелова тимянка (*Ferula heuffelii* Grseb.), велчево плюскавиче (*Silene velchevii* D.Jord. et P. Pan), ковачев зановец (*Chamaecytisus kovacevii* (Vel.) Rothm.), жълт планински крем (*Lilium jankae* A.Kern.), недоразвит лимодорум (*Limodorum abortivum* (L.) Schwartz.), пеперудоцветен салеп (*Orchis papilionacea* L.), горска съсънка (*Anemone sylvestris* L.) и др.

В Закона за биологичното разнообразие (2002 г.) приложение 2 попадат 8 застрашени растителни вида, чиито местообитания са приоритетни за опазване и за тях се обявяват защитени зони. В приложение 3 от Закона попадат 39 вида от установените до момента на територията на парка, които са защитени на територията на цялата страна. Защитени от Закона за лечебните растения (2000 г.) са 365 растителни вида. С международен природозащитен статус са 35 вида висши растения.

Планинската зона обхваща планинските тревни съобщества и групировки на хазмофитна растителност източно от вр. Бук на запад до вр. Соколец и съхранява високо разнообразие на консервационно значими видове висши растения:

- Български ендемити: Йорданова камбанка (*Campanula jordanovii*)
- Балкански ендемити: бял равнец (*Achillea ageratifolia*), Румелийско лъжичниче (*Armeria rumelica*), балканска камбанка (*Campanula moesiaca*), гръцки кимион (*Carum graecum*), златиста метличина (*Centaurea chrysolepis*), мизийски рожец (*Cerastium moesiacum*), скален зановец (*Chamaecytisus calcareus*), българска горчивка (*Gentianella bulgarica*), перестовлакнеста рунянка (*Hieracium pannosum*), (*Iris reichenbachii*), мековлакнест миск (*Jurinea ledebourii*), планински крем (*Lilium jankae*), луличка пелопонеска (*Linaria peloponesiaca*), планински пащърнак (*Pastinaca hirsuta*), широколистна гъжва (*Sesleria latifolia*), сендтнерово плюскавиче (*Silene sendtneri*).
- Други консервационно значими видове: кимион (*Carum multiflorum*), маслиноподобно бясно дърво (*Daphne oleoides*), хойфелова тимянка (*Ferula heuffelii*), златиста власатка (*Festuca xanthina*), хойфелиев нежит (*Jovibarba heuffelii*), планински срамник (*Laserpitium slier*), ленолист (*Thesium linophyllon*), глушина (*Vicia truncatula*).

Баланс на територията на природния парк съгласно плана за управление:

Класове земно покритие	% покритие
Алпийски и субалпийски тревни съобщества	0
Влажни ливади, мезофилни ливади	2
Иглолистни гори	12
Скали във вътрешността, сипеи, пясъци, постоянен сняг и ледници	13
Сухи тревни съобщества, степи	8
Храстови съобщества	1
Широколистни листопадни гори	64
Общо %	100

2.5.2. Фауна

На територията на ПП „Врачански Балкан” са установени 1 507 вида животни. От тях 1 231 вида са безгръбначни и 276 вида са гръбначни животни.

Безгръбначни

Общо за територията на парка са установени 1231 вида безгръбначни животни, като степента на проученост е определена като слаба предвид общото богатство на групите, благоприятните условия, разнообразните местообитания и липсата на целенасочени проучвания. Ендемичните видове общо 58 вида от които 28 балкански и 18 вида са локални ендемити. Основната причина за големия брой ендемити е наличието на богата подземна фауна. Ендемичният комплекс от видове придава висока степен на

уникалност на фауната във Врачанска планина. Природен парк „Врачански Балкан“ е и един от важните райони за пеперуди в България.

На територията на парка са открити и проучени над 500 пещери и пропасти, които са уникални със своята пещерна фауна. От всичките пещерни видове открити тук: 17 са индикатори, 37 са български ендемити, 28 са балкански ендемити, 36 са редки и 9 са северно-егидни и палео-егидни реликти. С голямо зоогеографско значение е фактът, че Врачанска планина е еволюционен център на ендемичния род *Pheggomizetes* (бръмбари-светломразци). Поради голямото видово разнообразие, високото ниво на локален и регионален ендемизъм, както и силната уязвимост от антропогенна намеса, опазването на пещерната безгръбначна фауна на територията на резервата и на парка, като цяло е от изключително значение.

Гръбначни

Земноводни и влечуги

Земноводните са зависими от наличието на вода за размножаване, а в някои случаи и като среда на живот. Тяхното изобилие е значително по-високо във влажните, сенчести долове, северни склонове, мочурливи ливади и други влажни зони. Влечугите са значително по-често срещани по слънчеви, топли склонове, обрасли с храстова или рядка дървесна растителност. Представителите и на земноводните, и влечугите, са важна хранителна база за много видове хищни бозайници, водоплаващи и хищни птици. До момента на територията на ПП „Врачански Балкан“ са установени 11 вида земноводни 15 вида влечуги, някои от които са дъждовник (*Salamandra salamandra*), голям гребенест тритон (*Triturus cristatus*), обикновен тритон (*Triturus vulgaris*), жаба дървесница (*Hyla arborea*), кафява крастава жаба (*Bufo bufo*), шипобедрена костенурка (*Testudo graeca*), шипоопашата костенурка (*Testudo hermanni*), зелен гушер (*Lacerta viridis*), голям стрелец (*Coluber jugularis*), медянка (*Coronella austriaca*), пепелянка (*Vipera amodytes*) и др.

Видовото богатство е високо предвид географското положение на парка – разнообразни местообитания в широк височинен диапазон и открит карст. От установените във Врачанска планина 26 вида земноводни и влечуги, 20 вида са защитени от закона за биологично разнообразие, всички видове са включени в Бернската конвенция, 20 вида са защитени по Директива 92/43 на ЕЕС и 2 вида са под защита на Конвенцията по международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна. Местообитанията на северния и южния гребенест тритон, жълтокоремната бумка, двата вида сухоземни костенурки, както и обикновената блатна костенурка са приоритетни за опазване според Приложение 2 за Закона за биологичното разнообразие.

Птици

Изключително голям интерес представлява орнитофауната на парка - досега са установени над 180 вида птици, 157 вида са защитени от Закона за биологичното разнообразие, 38 вида от които са включени в Червената книга на България, а над 170 вида са от европейско природозащитно значение. През парка преминава един от европейските миграционни пътища на птиците – VIA ARISTOTELIS. На територията на парка се срещат два вида птици, чиито подвидове са ендемични за Балканския полуостров – балканска чучулига и пъстрогуша завирушка. Врачански Балкан е важно място за гнездене на 120 вида птици, някои от които с висока плътност на популациите: черен щъркел (*Ciconia nigra*), белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), скален орел (*Aquila chrysaetos*), обикновена ветрушка (*Falco tinnunculus*), чухал (*Otus scops*), зелен кълвач (*Picus viridis*), полска чучулига (*Alauda arvensis*), пъстър скален дрозд (*Monticola saxatilis*), червеногрба сврачка (*Lanius collurio*), кос (*Turdus merula*), поен дрозд (*Turdus philomelos*), имелов дрозд (*Turdus viscivorus*), и др. Районът на парка е една от най-важните и представителни територии за България по отношение на гнездящите

скалолюбиви видове птици. От няколко години във Врачански Балкан се изпълнява програма за реинтродукция на белоглави лешояди.

Бозайници

По отношение на бозайната фауна природен парк „Врачански Балкан” се отличава с относително голямо видово богатство, което може да се обясни с височинния градиент и най-вече с наличието на разнообразни местообитания: влажни и сухи широколистни гори, скални разкрития, карстови терени, ливади, пасища, крайбрежия на реки и др. От общо 36 вида бозайници, 9 са защитени на национално ниво (Червена книга на България, Закон за биологично разнообразие), 20 на европейско и 9 на световно ниво, някои от които са: горски сънливец, белогръд таралеж, язовец, видра, черен пор, дива котка, сърна и др.

Високата степен на окаerstenост на Врачански Балкан, както и наличието на добра хранителна база от насекоми, предполагат богатството на прилепната фауна. На територията на парка се намират част от най-забележителните прилепни пещери в България. Непещерните видове прилепи могат да бъдат наблюдавани в постройки, скални струпвания и др. Старите широколистни гори на парка са най-важното местообитание на редките Бехщайнов нощник и Широкоух прилеп. Досега на територията са установени 22 вида прилепи от общо 33 вида установени за България. От тях два вида са включени в Червената книга на България /1985/ като редки; 20 вида са включени в “Червеният списък на застрашените видове на Международния съюз за защита на природата” (IUCN); Местообитанията на всички подковоноси са приоритетни за опазване според Приложение 2 на ЗБР. Защитени от Закона за опазване на биологичното разнообразие са 21 вида.

Видове животни и природозащитен статус в ПП ”Врачански Балкан”										
латиница	кирилица	ЗБР	ЧК	92/ 43	BER N	IUC N	CITI ES	SPE C	79/40 9/EE C	BON N
Птици										
Bubo bubo	Бухал	II III	V U		II		II	3	III	
Turdus merula	Кос	III			III				II2	
Perdix perdix	Яребица	IVV I			III			3	III III1	
Coturnix coturnix	Пъдпъдък	IV			III				II2	II
Buteo rufinus	Белоопашат мишелов	II III	NT		II		II	3	I	II
Crex crex	Ливаден дърдавец	II III	V U		II	NT		1	I	II
Buteo buteo	Обикновен мишелов	III			II		II			II
Aquila chrysaetos	Скален орел	II III	V U		II		II	3	I	II
Falco peregrinus	Сокол скитник	II III	EN		II		I		I	II
Ciconia nigra	Черен щъркел	II III	V U		II		II	2	I	II
Ciconia ciconia	Бял щъркел	II III	V U		II			2	I	II

.....							
Бозайници							
<i>Lepus europaeus</i>	Заек					LC	
<i>Sciurus vulgaris</i>	Катерица				III	LC	
<i>Spermophilus citellus</i>	Лалугер	II	V U	II IV	II	VU	
<i>Canis lupus</i>	Вълк	II	V U	II IV	II	LC	II
<i>Canis aureus</i>	Чакал					LC	
<i>Vulpes vulpes</i>	Лисица					LC	
<i>Felis silvestris</i>	дива котка	III	EN	IV	II	LC	II
<i>Lutra lutra</i>	Видра	II	V U	II IV	II	NT	I
<i>Martes martes</i>	Златка	III	EN	V	III	LC	
<i>Martes foina</i>	Бялка				III	LC	
<i>Meles meles</i>	Язовец				III	LC	
<i>Ursus arctos</i>	Мечка	II III	EN	II IV	II	LC	II
<i>Capreolus capreolus</i>	Сърна				III	LC	
<i>Cervus elaphus</i>	Благороден елен					LC	
<i>Sus scrofa</i>	Дива свиня					LC	
<i>Plecotus auritus</i>	Кафяв дългоух прилеп	III		IV	II	LC	II EU B
<i>Plecotus austriacus</i>	Сив дългоух прилеп	III		IV	II	LC	II EU B
.....							
земноводни и влечуги							
<i>Rana dalmatina</i>	Горска жаба	II		IV	II	LC	
<i>Lissotriton vulgaris</i>	Обикновен тритон	III			III	LC	
<i>Salamandra salamandra</i>	Дъждовник	III			III	LC	
<i>Lacerta agilis</i>	Ливаден гущер	III		IV	II		
<i>Zamenis longissimus</i>	Смок мишкар	III		IV	II		
<i>Vipera ammodytes</i>	Пепелянка	III IV		IV	II		
<i>Vipera berus</i>	Усойница				III		
.....							
Безгръбначни							
<i>Austropotamobius torrentium</i>	Ручеен рак			II			

Unio crassus	Бисерна мида	II	
Lucanus cervus	Бръмбар рогащ	II	III
.....			
...			

Легенда

ЗБР – ЗАКОН ЗА БИЛОГИЧНОТО РАЗНООБРАЗИЕ, обнародван в ДВ, бр.77 от 9.08.2002 г.

Приложение II: Видове, за защитата на които се обявяват защитени зони за опазване на местообитанията им.

Приложение III: Видове защитени на територията на цялата страна.

Приложение IV: Видове под режим на опазване и регулирано ползване от природата.

ЧК – Категории на застрашеност в национален мащаб за отделните видове птици, вписани в Червена книга на България (Бешков, под печат). Категориите съответстват на тези на IUCN.

92/43 – ДИРЕКТИВА 92/43 НА СЪВЕТА НА ЕИО от 21.05.1992 г. за опазване на естествените местообитания и дивата фауна и флора.

Анекс II: Животински и растителни видове от интерес за общността, чието опазване изисква определяне на защитени територии.

Анекс IV: Животински и растителни видове от интерес за общността, които се нуждаят от строга защита.

Анекс V: Животински и растителни видове от интерес за общността, чието ползване от природата изисква мерки за управление.

BERN – БЕРНСКА КОНВЕНЦИЯ (Конвенция за опазване на европейската дива природа и естествените хабитати)

Приложение II: Строго защитени животински видове.

Приложение III: Защитени животински видове

BONN – Видове, обект на опазване от Бонската Конвенция

I - Приложение I на Бонската Конвенция

II - Приложение II на Бонската Конвенция

IUCN – МЕЖДУНАРОДЕН СЪЮЗ ЗА ОПАЗВАНЕ НА ПРИРОДАТА И ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ

Категории: **EN** (endangered – застрашени таксони); **VU** (vulnerable – уязвими таксони); **NT** (near threatened – таксони, които вероятно ще бъдат застрашени в близко бъдеще); **LC** (least concern – широко разпространени таксони, чието оцеляване не е сериозно застрашено нито в момента, нито в близко бъдеще).

CITES – КОНВЕНЦИЯ ЗА МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ СЪС ЗАСТРАШЕНИ ВИДОВЕ ОТ ДИВАТА ФАУНА И ФЛОРА

Приложение I: Видове застрашени от изчезване. Търговията с екземпляри от тези видове се разрешава само при изключителни обстоятелства.

Приложение II: Видове, които не са пряко застрашени от изчезване, но търговията с тях трябва да се контролира с оглед избягване на използване, несъвместимо с оцеляването им.

2.5.3. Икономически ценни видове

Общо на територията на парка са регистрирани 32 вида ядливи гъби, от които 22 (21 вида и един сорт) добри ядливи гъби и 11 вида с посредствени вкусови качества.

Cetraria islandica (L.) Ach. Исландски лишей. Вид с лечебни свойства. На територията на ПП „Врачански Балкан“ е установен за първи път. Находището е разположено по открит терен, сред храстчета от черна боровинка, по склона непосредствено над мандра „Пършевица“ (под езерцата, на около 1200 м н.в.), но поради малката площ, не представлява стопански интерес.

Evernia prunastri (L.) Ach. Дъбов лишей. Видът е разпространен на територията на страната от морското равнище до горната граница на гората. Расте по кората на широколистни дървета, по-рядко на иглолистни. Най-обилен е в зоната до около 800 м н.в. и то главно в дъбови гори. Установен с единични находища в района на пещерата „Леденика“. Използва се в парфюмерийната промишленост.

Най-широко разпространени и с най-многочислени популации на територията на парка са видовете: жълт кантарион (*Hypericum perforatum*), риган (*Origanum vulgare*), ароматно еньовче (*Galium odoratum*), есенен минзухар (*Colchicum autumnale*), видове от групата на хилядолистния равнец (*Achillea millefolium* compl.), мащерка (*Thymus* spp.), подъбиче (*Teucrium* spp.), живовлек (*Plantago* spp.), шипка (*Rosa canina*), къпина (*Rubus* spp.), мента (*Mentha* spp.), здравец (*Geranium* spp.), червен глог (*Crataegus monogyna*), дрян (*Cornus mas*), сина жлъчка (*Cichorium intybus*), трицветна теменуга (*Viola tricolor*), гергевка (*Cruciata laevipes*), кукуряк (*Helleborus odorus*), орлова папрат (*Pteridium aquilinum*), лечебна върбинка (*Verbena officinalis*), лечебна разваленка (*Parietaria officinalis*), коприва (*Urtica dioica*), жълта какула (*Salvia glutinosa*), прешленеста какула (*Salvia verticillata*), подбел (*Tussilago farfara*), стенното и обикновено изтравниче (*Asplenium ruta-muraria*, *Asplenium trichomanes*), златиста папрат (*Ceterach officinarum*) и др. Тези видове са установени в голям брой находища в парковата територия и всъщност те са едни от най-широко известните и събирани като билки. Като се има предвид биологията на видовете и сравнително добрите запасите от тях е допустимо събирането им за лични нужди, но събирането им с търговска цел би следвало да се контролира и регулира, за да не се стига до унищожаване или необратими промени в популациите.

Видовете шипка, коприва, липа, къпина, бъзак, черна боровинка, глог, трънка, пелин, глухарче, гръмотрън са в списъка с 25-те най-изнасяни диворастващи билки в България (Гусев, 2005), т. е. те са обект на най-активно събиране с цел използване на части от тях (листа, цветове, плодове, корени и пр.) за храна и като растителна дрога.

2 вида охлюви от род *Helix*: *Helix pomatia*, чийто биотопи по-често са локализирани на по-голяма надморска височина (предимно в планините) и *Helix lucorum*, който има повсеместно разпространение и се изкачва в планините до към 1200 м (рядко до 1400 м). Двата „ресурсни“ вида са разпространени широко във Врачански Балкан.

Редица видове птици в следствие на своята хранителна специализация, се явяват основната група гръбначни животни които имат „санитарна“ роля в горските екосистеми естествен регулиращ фактор на много видове насекоми и гризачи, които нанасят големи щети на горските масиви и селскостопанските култури.

Икономически ценни ловни видове:

- Някои от българските ловни бозайници се характеризират с голяма трофейна стойност (например благородният елен), което ги превръща в ценен обект на международен ловен туризъм.
- Редица видове хищници са източник на ценни кожи (лисица, дива котка и др.).
- От едрите бозайници най-голямо стопанско значение имат видовете, които са обект на лов: благороден елен, сърна, дива свиня, представителите на сем. *Canidae* (Кучета), *Mustelidae* (Порови) и др.
- Според резултатите от пролетното таксиране на дивеча на територията на Врачанска планина популациите на сърната, дивата свиня и заека са в относително добро състояние. Тези видове показват равномерно разпределение в района и сравнително висока численост, поради което са обект на стопанско ползване.

- За благородния елен – през 2006 г. са преброени само 3 екземпляра. Необходимо е изясняване на причините за състоянието на вида в района на парка и предприемане на съответните мерки за възстановяване на числеността и за защитата му.
- Сведенията от таксациите показват сравнително висока численост и широко разпространение на вълка, чакала и лисицата. Тези данни обаче трябва да се интерпретират внимателно. Твърде възможно е сумирането на бройките от различните отчети да води до получаване на завишени стойности поради преброяването на едни и същи екземпляри в различните ловно-стопански райони. Това се отнася в най-голяма степен за вълка, чиито глутници се характеризират с доста големи територии – от десетки до стотици квадратни километри, а дневно един индивид може да измине над 100 км. Макар и в по-малка степен, паралелно преброяване на едни и същи екземпляри е възможно също така при чакала и лисицата.
- Според анализираните данни скитащи кучета са регистрирани само в ДГС Мездра, но това вероятно се дължи на факта, че само там те са били обект на преброяване. Може да се очаква реалният брой на скитащите кучета на територията на природния парк да е много по-голям. Освен че се считат за конкуренти на някои хищници, те представляват заплаха и поради факта, че се кръстосват с вълка. Хибридизацията на вълка с домашното куче се счита за основен проблем за опазването на вида в Европа.

Прилепите имат огромна роля в естествената регулация числеността на нощните насекоми, много от които са вредители по селскостопанските култури и горските насаждения.

2.5.4. Природозащитно значение

Защитния режим на природния парк, природните дадености и голямото биологично и ландшафтно разнообразие, определят изключителното му значение най-вече за местното население, в регионален, национален и международен мащаб.

На територията на парка обекти с международно значение са резерват „Врачански карст” и ПЗ „Леденика”, определени със Заповед №988/04.11.1993 г. на МОСВ. Обекти с национално значение са ПЗ „Ритлите”, ЗМ „Лакатнишки скали” определени със Заповед №988/04.11.1993 г. на МОСВ. Наличието на хабитати с европейско значение, местообитания с приоритетност в опазването им и многото видове поставени в различни степени на значимост и защита в международното законодателство, определят значението на ПП в европейски и световен мащаб.

Невероятното разнообразие и уникалната пещерна фауна, привлекли вниманието на учените още в миналото, са поставили началото на изследвания именно тук. И сега за пещерната фауна има натрупани най-много знания, а това обяснява и установяването на толкова много видове. Продължаване проучванията на безгръбначната фауна, насекомоядните гризачи, прилепите и дребните бозайници, както и на водорасловата, лишейна и микотна флора, вероятно ще установят нови очаквани видове и това многообразие ще се увеличи значително.

От значение за науката са и установените нови растителни и животински видове и находища на територията на парка. Поставяне на началото на изследвания върху рибната фауна и голяма част от безгръбначните, водораслите, лишейте, мъховете и микотната флора.

3. Зониране на парка според плана за управление

I . Зона резерват - площ - 1965,0 ха (6,8% от общата площ на парка). Изключителна държавна, държавна и общинска собственост. Съгласно категоризацията на Международния съюз за защита на природата (IUCN), резерватът се отнася към I категория – строг резерват. Предназначението на зоната е да запази живописния и типичен за тези места карстов терен с разнообразни геоморфоложки образувания,

уникална пещерна фауна, богато растително разнообразие и консервационно значими растителни видове.

II. Зона за опазване на биологичното разнообразие, характерните ландшафти и обектите на културното наследство - обща площ: 9 171,0 ха (31,8% от общата площ на парка) - тя включва: територии със статут на защита ПЗ и ЗМ по ЗЗТ; територии с висока консервационна значимост за флора, фауна и микота; и територии на обекти на културното наследство по ЗКН.

Предназначение на зоната: Да опазва състоянието и процесите в естествените местообитания, съобщества и характерни ландшафти. Да спомага за подобряване структурата, растежа и продуктивността на горите. Да спомага за съхраняване, опазване и поддържане на естествените популации и местообитания на консервационно значими редки, застрашени и ендемични растителни, гъбни и животински видове. Да съхрани обектите на КН.

III. Зона с водоохранни функции – обща площ 361,3 ха (1,3% от общата площ на парка)

Предназначение на зоната:

С ограничителните режими в нея се осигурява надеждна защита за чистотата и безопасността на питейната вода от местните водоизточници.

IV. Зона за техническа и биологическа рекултивация - общата площ на зоната е 2 624,8 ха (9,1% от общата площ на парка).

V. Зона туризъм - общата площ на зоната е 63,53 ха (0,2% от общата площ на парка).

Предназначение: Обслужва туризма чрез управлението на туристическия поток и туристическите услуги в парка. Зоната е обособена като съвкупност от действащи и перспективни туристически маршрути, туристически обекти и обслужващите ги съоръжения, рекреационно туристически съсредоточия, предпочитани места за отдих.

VI. Зона сгради и съоръжения – обща площ: 644.17 ха (2,3% от общата площ на парка).

Предназначение: Тази зона включва различни сгради и съоръжения на територията на парка. Тя представлява физическата инфраструктура на парка и части от нея съвпадат с елементи на зоната за туризъм. Основни функции са обслужване, информиране, комфорт и даване на възможност за ползване от хора в неравностойно положение.

Обхваща територии с различна степен на урбанизация – компактни и единични, разположени в целия парк.

VII. Зона за устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси. Включва горски и поземлени територии, гори, поляни, нелесопригодни голини и площи, скали, необхванати от другите зони. Тя е най-голяма по площ. Освен общите ограничения, други не се налагат, само се конкретизират нормите за ползване. Общата площ на зоната е 13974,1 ха (48,5% от общата площ на парка). Някои от териториите, които попадат в нея – територии за паша, територии за лов са с по-големи площи, защото се припокриват с част от другите зони.

Предназначение: Предлага на местното население възможност за екологосъобразен поминък и дългосрочни ползи от устойчиво ползване на природните ресурси на парка.

Нейното разнообразие и по-либерален режим на ползване я прави достъпна за всички посетители.

Наименование	Площ (ха)	Предназначение
I Зона Резерват		
I.1 Резерват „Врачански карст” и тангирац и територии	196 4,1	Да запази живописния и типичен за тези места карстов терен с разнообразни геоморфоложки образувания, уникална пещерна фауна, богато растително разнообразие и консервационно значими растителни видове.

I.2 Пещера „Темната дупка”		Да запази най-богатата пещерна фауна в България (94 вида, в т.ч. 17 троглобионта), както и едно от най-големите находища на калцитни и арагонитови кристали. В тази връзка има предложение за обявяването и за резерват.
//. 1. ТЕРИТОРИИ СЪС СТАТУТ НА ЗАЩИТА - ПЗ и ЗМ по ЗЗТ		
П.1.1.ПЗ ”Леденик а”	96,5	Запазване на характерни пещерни образувания и местообитание на богата и характерна пещерна фауна (53 вида животни, между които 10 троглобионти и стигобионти). Ограничителен режим на достъп - с екскурзовод на групи и провеждане на концерти.
П.1.2.ПЗ ”Вратцата ”	2,0	Запазване на характерен скален ландшафт и местообитание на скалолюбиви птици, находища на консервационно значими видове висши растения, историческа крепост от Второто Българско царство. Най-високи (над 400 м) отвесни варовикови скали на Балканския полуостров.
П.1.3.ПЗ ”Ритлите”	123, 1	Запазване на уникални скални образувания - четири почти успоредни отвесни скални стени с дължина до 200 м. Скални образувания на левия бряг на р. Искър, над с. Лютиброд. Останки от древно селище Коринтград
П.1.4.ПЗ ”Новата пещера”	0,5	запазване на характерни пещерни образувания.
П.1.5.ЗМ ”Падинит е”	774, 4	Да смекчи и ограничи достъпа до резерват „Врачански карст”, както и негативното антропогенно влияние.
П.1.6.ЗМ ”Вола”	96,2	Запазване на характерен ландшафт и опазване лобното място на поета – революционер Христо Ботев – традиционно място за поклонение.
П.1.7.ЗМ ”Веждата ”	59,7	Опазване на находище (едно от двете за България) на растението Келереров центрантус (<i>Centranthus kelleri</i>), български ендемит и реликт, както и територия с характерен ландшафт (скален венец и сипеи), местообитание на скалолюбиви птици
П.1.8.ЗМ ”Боров камък”	160, 0	Опазване на вековна букова гора със семенен произход на карстов терен при голям наклон.
П.1.9.ЗМ ”Лакатни шки скали”	82,5	Запазване на характерен ландшафт и скални образувания, пещери, скалолюбиви птици, прилепи, богата пещерна фауна, консервационно значими видове растения, в т.ч. и на единствената потвърдена популация на българския ендемит Велчево плюскавиче (<i>Silene velcevii</i>). Геологични хоризонтални пластове от червени триаски пясъчници и доломитизирани варовици. В подножието на скалите карстов извор Житолуб (1200 л/сек.). Има силен антропогенен натиск.
П.1.10. Пещера „Тошова дупка”	21,4	Запазване на естествения характер, пещерна и водна фауна и прилепни колонии. Фауната е представена от 18 вида безгръбначни, от които 7 троглобионти и стигобионти. В пещерата зимуват и се размножават големи колонии прилепи от видовете <i>Rhine-tophus ferrumequinum</i> , <i>Myotis myotis</i> , <i>M. blythii</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i> .
П.1.11.Пе щера „Черния извор”	1,4	Пещера, от която периодически блика „Черния извор“, разположен на 500 м над „Белия извор“ с денивелация от 60 м. Той представлява висока, тясна пукнатина във венеца, със стоящо езеро на дъното ѝ. При пълноводие от него изтичат до 50 - 60 l/sec под напор.
П.1.12.Пе щера	21,0	Запазване естествения облик на пещерата, пещерните образувания, безгръбначна пещерна фауна и защита на

„Серапионовата пещера”		големи размножаващи се и зимуващи прилепни колонии. В пещерата са установени 20 вида безгръбначни. Седем вида прилепи (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i> , <i>Rh. hipposideros</i> , <i>Myotis myotis</i> , <i>M. blythii</i> , <i>M. capaccinii</i> , <i>M. daubentonii</i> , <i>Miniopterus schreibersii</i>) зимуват и се размножават в пещерата, като числеността на колонииите достига до 4000 екземпляра.
П.1.13. Пещера „Дедова дупка”	24,2	Запазване естествения облик на пещерата и пещерните образувания. Пропастна пещера.
П.2. ТЕРИТОРИИ С ВИСОКА КОНСЕРВАЦИОННА ЗНАЧИМОСТ ЗА ФЛОРА, ФАУНА И МИКОТА		
П.2.1. „Кал на Мътница – мала Креща”	114,3	Скалния венец на Мала креща и гори над изкуствени водоеми при бившата резиденция. Скалисти, горски и влажни местообитания. Ловно местообитание няколко колонии от пет вида подковоноси прилепи (<i>Rhinolopus spp.</i> живеещи в 4 малки пещери), водолубиви птици, черен щъркел и видра. Значително биоразнообразие.
П.2.2. „Креща - Гобнуша”	391,0	Пещери, скали и гори. Карстов район със скални образувания и пещери с уникална фауна. Хабитат 8310 и хабитат 91МО. Находища на орхидеи: <i>Orchis papilionacea</i> , <i>Orchis pallens</i> , <i>Platanthera bifolia</i> . Участък от миграционен път за пойни, хищни и други видове птици. Има площадка за подхранване на белоглав лешояд, египетски лешояд и други мършоядни видове птици.
П.2.3. „Котля”	318,3	Запазване територия с характерен ландшафт - скални венци и сипеи. Територия с приоритетно опазване на биоразнообразието - грабливи и др. петрофилни видове птици
П.2.4. „Барките - Беляр”	390,0	Стари и добре запазени букови гори, разнообразна орнитофауна. Изключително богата пещерна фауна, горски видове прилепи. Мезофилни ливади под сенокосен режим на ползване, доминирани от червена власатка (<i>Festuca rubra</i>). Консервационно значими висши растения - <i>Himantoglossum caprinum</i> ; голямо гъбно разнообразие, вкл. и консервационно значими видове микро - и макромисети.
П.2.5. „Леденика”	189,6	Високо биоразнообразие и находище на обикновената пърчовка (<i>Himantoglossum caprinum</i>), както и находища на консервационно значими видове висши растения: лаврово бясно дърво (<i>Daphne laureola</i>), светла власатка (<i>Festuca xanthina</i>), благбъзова самодивска трева (<i>Peucedanum aegopodioides</i>), орхидеи; богата пещерна фауна.
П.2.6. „Кравя”	170,6	Мезофилни ливади под сенокосен режим на ползване, богати на консервационно значими висши растения: <i>Himantoglossum caprinum</i> , планински минзухар (<i>Crocus veluchensis</i>), силеров срамник (<i>Laserpitium siler</i>), златистолуспеста метличина (<i>Centaurea chrysolepis</i>), гризебахово пропадниче (<i>Pedicularis grisebachii</i>), орхидеи. Консервационно значими мъхове. Разнообразна орнитофауна, приоритетен за опазване е ливадния дърдавец (<i>Stech stex</i>). Дейностите при окосяване на тревата да бъдат съобразени с опазването на ливадния дърдавец.
П.2.7. „Боров камък”	139,4	Обхваща горски територии със запазени стари естествени букови гори. Обхващане на територии с ценни растителни и животински видове. Консервационно значими висши растения: кандилка (<i>Aquilegia nigricans</i>), лаврово бясно дърво (<i>Daphne laureola</i>), каменоломка (<i>Saxifraga rocheliana</i>), елвезиево кокиче

П.2.8.“Лок вите”	47,6	(<i>Galanthus elwesii</i>), благобъзова самодивска трева (<i>Peucedanum aegopodioides</i>), светла власатка (<i>Festuca xanthina</i>); орхидеи. В затревено плато – малки езерца с естествен произход. Ползват се за водопой на пашуващите животни и са силно еутрофизирани. Хабитат от Директива 92/43 ЕИО – 3150 Естествени еутрофни езера с растителност от типа <i>Magnopotamion</i> или <i>Hydrocharition</i> . Място за размножаване и естествена жизнена среда на всички земноводни, срещащи се на тази надморска височина, водопой на птици, бозайници, място за почивка и хранене на водолюбиви птици при миграция.
П.2.9. „Соколец – Зли стени – Тъмните падини”	179 5,3	Значителна компактна територия. Обхваща билни територии. Пещери. Територии, богати на мезофилни ливади, доминирани от червена власатка (<i>Festuca rubra</i>) и метличеста власатка (<i>Festuca paniculata</i>) и находища на консервационно значими висши растения. Местообитание на Казашка хвойна. Находища на редки видове мъхове. Установен е хабитат 7220; Запазване на стари естествени букови гори; Горски местообитания с богата орнитофауна (дендрофилни видове) прилепи, надземни и подземни скални местообитания (скалолюбиви птици и прилепи), колонии на хайдушка гарга; Много пещери и богата пещерна фауна – пещера „Соколска пещера” (всички хабитат 8310).
П.2.10.Ла катник	128, 6	Обхваща многобройни скални венци, пещери и горски територии. Натоварена и много популярна зона. Богата флора и фауна – скалолюбиви птици, много видове прилепи, изключително богата пещерна фауна. Находища на консервационно значими видове – повече от 10 вида орхидеи. Мъхове.
П.2.11.Оп летня– Кобилин и стени – Меча бара	118 6,3	Обхваща почти отвесните скали на Кобилини стени; билни ливади над тях и букови гори под венеца. Съобщества, доминирани от широколистна гъжва (<i>Sesleria latifolia</i>), на по-ограничени площи съобщества от светла власатка (<i>Festuca xanthina</i>) – кодове 62A0, 6170 и 8210. Консервационно значими видове. Богата орнитофауна, разнообразна херпетофауна, прилепи.
П.2.12. Зверино – Яворец	858, 0	Горско-скалисти местообитания, богата орнито и херпетофауна. Опазване на пещерите (всички хабитат 8310) и тяхната фауна.
П.2.13.Че репиш	193, 8	Река Искър се е врязала в карбонатните скали, като образува интересни меандри. Долинните склонове тук са с височина от 250 до 550 м. От двете страни на реката са открити и регистрирани над 150 пещери, пропасти и скални ниши. Тук се намират 2 от основните карстови извори дрениращи Базовския дял на Врачанска планина. Местообитания на пещерна фауна, грабливи, скалолюбиви и водолюбиви птици, прилепи. Находища на консервационно значими видове химантоглосум (<i>Himantoglossum caprinum</i>).
П.2.14.Ве ждата	207, 8	Запазване територия с характерен ландшафт - отвесни скали, пещерни входи и ниши - скалолюбиви видове птици и прилепи. Находища на висши растения: алпийско плюскавиче (<i>Silene alba</i>), келереров центрантус (<i>Centranthus kellereri</i>), орхидеи. Находища на мъхове.
П.3.Терит ории на обекти на културно	19,7	Възстановяване, запазване, охрана и опознаване на обекти от близкото и далечно минало – манастири, църкви, археологически обекти и възпоменателни комплекси и паметници, както следва:

то наследств о		Мемориален комплекс “Ботев път”, Местност “Рашов дол”, Черепишки манастир "Успение Богородично" и др.
III. Зона с водоохранни функции		
III.1. Санитарн о- охраните лна зона около водовзем ните съоръжен ия	353, 1	Единствената на територията на парка санитарно-охранителна зона около водовземно съоръжение “Галерия 670” на подземни води публична държавна собственост от средно-триаски водоносен хоризонт на територията на с. Згориград.
III.2. Водозащ итни зони около водовзем ания	8,2	Обхваща 33 броя водоизточници и каптажи, разположени на територията на Парка.
IV. Зона за техническа и биологическа рекултивация		
IV. 1. Нарушен и терени (мини и кариери)	48,4	Резултат от преустановени промишлени дейности в парка.
IV.2. Ерозиран и територи и	2 576, 4	Попада в части от другите зони.
IV.3. Нереглам ентирани сметища		Обособени са в близост до прилежащите на парка населени места, местата със засилен туристо поток и туристическите бази в парка.
V. Зона Туризм	63,5 3	Обслужва туризма - управлението на туристическия поток и туристическите услуги в парка.
VI. Зона сгради и съоръжен ия	644. 17	Тази зона включва различни сгради и съоръжения на територията на парка.
VII. Зона за устойчиво ползване на възобновимите природни ресурси		
VII.1. Територи и за паша	18 262, 8	В горските територии пашата е разрешена на територия 12 298,6 ха и забранена - 8284,7 ха. Общо в ГТ могат да пасуват – едър добитък – 12 096 бр. или дребен добитък – 60 270 бр. В земеделските пашата ще се води в териториите на мерите и пасищата, естествените ливади, пасищата с храсти и в трайни насаждения на обща площ 5 964,2 ха, на 5 957 бр. едър добитък или 29 810 бр. дребен добитък. Пашата трябва да се извършва с пастир, за да не става навлизане в забранени райони и предизвикване на повреди и щети от животните.
VII.2. Територи и за екологосъ образно земед.	731, 2	На територията на парка земите на които може да се развива екологосъобразно земеделие са: Ниви – 72,2 ха; Зеленчукови градини – 5,1 ха (Мездра); Овощни насаждения – 7,5 ха; Лозя – 60,5 ха; Други – 446,8 ха; Изоставена орна земя – 58,3 ха; Изоставени трайни насаждения – 79,0 ха; Разсадници – 1,8 ха.

ползване VII.3. Територи и за горско ползване		За предстоящите години на действие на ПУ са предвидени: Извеждане на сечи върху обща площ 4932,6ха - 28% от дървопроизводствената площ в парка и общ размер на ползване на дървесината – 169 825 куб.м - 0,08% от общия запас без клони в парка. Предвиждат се залесителни мероприятия на обща площ – 86,3ха
VII.4. Територи и за лов	24 166, 9	Общата площ на дивечопригодните площи в горските територии възлиза на: 17 657,9 ха. Дивечопригодната площ в поземлените територии включена в ловностопанските райони възлиза на 6538,70 ха.

Предприети мерки и режими на опазване в ПП "Врачански Балкан":

РЕЖИМИ ЗА ОПАЗВАНЕ	КОД НА МЕСТООБИТАНИЕ
Забрана за провеждане на санитарни сечи с интензивност под 5%. При естествените гори е допустимо и нормално естественният отпад(мъртвата дървесина) да бъде до 5 % от запаса. Ако мъртвата дървесина в насаждението е до 5 % от запаса не трябва да се предвижда и извежда санитарна сеч. А в случаите, когато се провежда санитарна сеч – на 1 ха, трябва да се оставят по минимум 15 куб. м мъртва и суха маса.	9150 9130 9110
Забрана за внасяне на неместни произходи и видове при воденето на краткосрочнопостепенни сечи със съчетаване на естественото с изкуствено възобновяване.	9150 9130 9110
Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи при издънкови насаждения с изключение на постепенни сечи с възобновителен период не по-малък от 10 години. Разрешените сечи се допускат при предварително естествено възобновяване или със съчетаване на естественото с изкуствено възобновяване.	9150 9130 9110
Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи при високостеблени насаждения, с изключение на изборните и дългосрочно постепенните.	9130 9150
Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи, с изключение на изборните при високостеблени насаждения.	9130 9150 9110
Забрана за водене на всички видове възобновителни сечи.	91H0
Забрана за водене на действия, свързани с промяна на хидрологичния режим.	9110
Забрана за добив на листников фураж.	9150 9110 9130 91H0
Забрана за ограждане, включително за бази за интензивно развъждане на дивеча.	9150 9130

	91H0
	9110
Забрана за паша на кози.	91H0
Забрана за паша.	9150
	9130
	9110
Забрана за промяна предназначението на земята, освен в интерес на общественото здраве и безопасност или по други причини от първостепенен обществен интерес, включително такива от социален или икономически характер или изразяващи се в изключително благоприятни за околната среда.	9150
	91M0
	9130
Задължително провеждане на отгледни сечи.	91M0
	9110
	9150
	9130
Запазването на ключови елементи на биоразнообразието – острови на старостта, дървета с хралупи, зони на спокойствие и т.н.	91H0
	9130
	9110
	9150
Увеличаване на турнуса на сеч с 20 години.	9150
	9130
	9110
Забрана за промяна предназначението на земята, освен в интерес на общественото здраве и безопасност или по други причини от първостепенен обществен интерес, включително такива от социален или икономически характер или изразяващи се в изключително благоприятни последици за околната среда.	9150
	91M0
	9130

4. Социален статус: брой и структура на населението, разпределение в градски/селски райони, образователно ниво, пазар на труда и заетост, разпределение по икономически дейности

Общият брой жители на разглеждания район е 133 828 към 31.12.2011 г. От тях 65 858 мъже (49,21%) и 67 970 жени (50,79%). В трудоспособна възраст са 79 672 души (59,53%), в подтрудоспособна са 18 187 (13,59%), а в над трудоспособна възраст са 35 969 души (26,88%). Към 01.02.2011 г. броят на населението, завършило висше образование е 20 506 души (16,04%). Броят на завършилите средно образование е 62 311 (48,75%). Завършилите основно образование са 30 127 души (23,57%). От населението на възраст над седем години 782 души никога не са посещавали училище. Това се равнява на 0,6 %. Към 2011 година разпределението на заетите по икономически сектори е: заети в селското стопанство 1 224 души; заети в промишлеността 18 808 души; в сектора на търговията и услугите заетите са 11 257 души.; в областта на образование, здравеопазване и други администрации заетите са 11 315 души; в категория „други“ заетите са 2 421 души. Най-висок е процентът на заетите в промишлеността – 41,77%, следва сферата на образованието, здравеопазването и другите администрации с 25.13% от заетите, следвана е от сферата на търговията и услугите с 25%, следва категорията други заети с 5.4% и на последно място с най-малък брой заети е сферата на селското стопанство с 2,7% от заетите за района.

Община Враца е най-многочислена. Населението е 72 877, като от тях 35 858 мъже и 37 019 жени, т.е. 49,20% към 50,80%. От мъжете 5 304 са подтрудоспособна възраст, 24 971 са в трудоспособна възраст, а 5 583 са надтрудоспособна възраст, т.е. 14,79% към 69,64%, към 15,57%. Жените под трудоспособна възраст са 5 060, в трудоспособна възраст 21871 а над трудоспособна възраст са 10088, т.е. 13,67%, 59.08% и 27.25%. Броят на жителите в град Враца е 59 700 или 81,92% от населението на общината.

Втората по големина е община Своге с население от 22 039 души към 31.12.2011 г. От тях 10 896 са мъже, 11 143 са жени. Процентно съотношението е 49,44% към 50,56% . От мъжете 1 317 са под трудоспособна възраст, 7 203 са в трудоспособна възраст, а 2 376 са над трудоспособна възраст, т.е. 12,09% към 66,11%, към 21,80%. Жените под трудоспособна възраст са 1211, в трудоспособна възраст 6052 а над трудоспособна възраст са 3880, т.е. 10,87%, 54.31% и 34.82%. Броят на жителите в град Своге е 8 192 или 37,17% от населението на общината.

Трета по големина е община Мездра с население от 21 436 души към 31.12.2011 г. От тях 10 520 са мъже, 10 916 са жени. Процентно съотношението е 49,08% към 50,92% . От мъжете 1 353 са под трудоспособна възраст, 6 969 са в трудоспособна възраст, а 2198 са над трудоспособна възраст, т.е. 12,86% към 66,25%, към 20,89%. Жените под трудоспособна възраст са 1406, в трудоспособна възраст 5809 а над трудоспособна възраст са 3701, т.е. 12,88%, 53.22% и 33.90%. Броят на жителите в град Мездра е 10789 или 50,33% от населението на общината.

Община Криводол е с население от 9 415 души към 31.12.2011 г. От тях 4638 са мъже, 4777 са жени. Процентно съотношението е 49,26% към 50,74% . От мъжете 587 са под трудоспособна възраст, 2441 са в трудоспособна възраст, а 1610 са над трудоспособна възраст, т.е. 12,67% към 52,63%, към 34,70%. Жените под трудоспособна възраст са 601, в трудоспособна възраст 1799 а над трудоспособна възраст са 2377, т.е. 12,58%, 37.66% и 49.76%. Броят на жителите в град Криводол е 3084 или 32,76% от населението на общината.

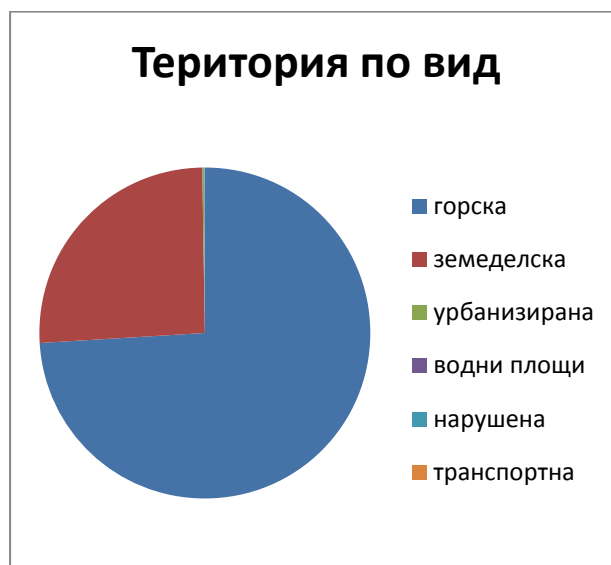
Община Вършец е най-малочислена с население от 8 061 души към 31.12.2011 г. От тях 3946 са мъже, 4115 са жени. Процентно съотношението е 48,95% към 51,05% . От мъжете 681 са под трудоспособна възраст, 2338 са в трудоспособна възраст, а 927 са над трудоспособна възраст, т.е. 17,26% към 59,25%, към 23,49%. Жените под трудоспособна възраст са 667, в трудоспособна възраст 1989 а над трудоспособна възраст са 1459, т.е. 16,21%, 48.34% и 35.45%. Броят на жителите в град Вършец е 6 179 или 76,65% от населението на общината.

5. Икономически статус: структура на земята (земеползване и площ; собственост), основни икономически дейности, включително брой стопански субекти по дейност и размер (работни места, оборот); вид производство и обеми; вид и обем на използваните местни природни ресурси и специални режими/изисквания, свързани с тях. Списък на предприятия: земеделие, гори, водоползване за питейни нужди и напояване, производство и преработка на храни и напитки, туризъм, други услуги, минно дело, козметика, химическа и тежка промишленост

6. Структура на земята:

6.1 Разпределение на площта на природния парк по общини и вид на територията според Плана за управление на ПП:

Община	общо ха	Горска територи я	Земеделска територия	Урбаниз ирана територи я	Води водни площи	и Наруше на територ ия	Тран спортна територ ия
Враца	12004,7	9214	2758	27,3	4,3	0,3	-----
Криводол	922,4	758,3	163,6	0,5	----- -	----- -	-----
Мездра	6174,8	4718	1434,2	7,3	0,05	14,2	1
Вършец	5442,2	3988,6	1442,7	----- -	9,9	1	-----
Своге	4259,6	2646,2	1605	7,5	0,9	----- -	-----
общо ха	28803,9	21325,3	7404,3	42,6	15,3	15,4	1
Процент	100%	74,03%	25,70%	0,15%	0,05%	0,05%	0,003%

6.2 Разпределение на територията на Природния парк по собственост (според Плана за управление на ПП):

Собственост	Площ (ха)	Процент
Държавна	16 816,2	58,4%
Общинска	3 339	11,6%
Частна	5 568	19,3%
Други юридически лица (обществени организации)	710,5	2,5%

Временно стопанисвана от общината	2138,4	7,4%
Религиозна собственост	223,1	0,8%
Съсобственост	8,2	0,03%
Чуждестранна собственост	0,5	0%

Баланс на територията на петте общини:

Община	Общо	Баланс на територията					
		Земеделска площ	Горска площ	Населени места и други урбанизирани територии	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
Враца	679403	444709	153773	57221	8021	11277	4402
Мездра	519112	283460	196110	20041	3210	12337	3954
Криводол	326851,05	269033,238	37816,63	15296,37	3029,713	1632,5	43,57
Вършец	240112	105594	124004	6752	1564	1419	779
Своге	868619	301351	506736	37897	3078	15130	4427

Източник: http://www.nsi.bg/publications/REGIONS_2010.pdf

7. Ползватели на природни ресурси в ПП „Врачнаски Балкан“ (съгласно Плана за управление на парка)

Ползватели на дървесина и странични продукти от горите

Те са юридически и физически лица, отговарящи на изискванията на Инструкцията за ползване на дървесина от горите, както от местното население за лични нужди без право на продажба, така и за стопански цели.

Ползването на горите и земите от горския фонд се извършва съгласно предвижданията на устройствените проекти, планове и програми по някои от следните начини: По такси за ползване на дървесина на корен и по такси за странични ползвания, утвърдени от МС; чрез търг или конкурс; чрез преговори с потенциалния ползвател с договаряне на специфични условия и изисквания към ползвателя; чрез концесия.

Ползватели и производители на земеделски продукти

Това са юридически и физически лица, по-голямата част собственици (над три хиляди за територията на парка), които основно добиват сено от ливадите и пасищата и паша на домашен добитък (овце и крави, и по-малко кози). Пашата е ежедневна и сезонна. От 2006 г. на територията на парка (м. “Пършевица”) има създадено постоянно обитаващо стадо (600 овце). Общо добитъкът, който пашува на територията на парка и контактната зона е около 13 200 бр., което включва 1 400 бр. крави и 30 бр. телета; 6 700 бр. овце; 5 100 бр. кози. Целогодишно се пашува на “Варовита вода” (от с. Лютаджик), СИ от Мътнишко ханче (кошари на бивш кравекомплекс с.Краводер), м. “Крещ” (с. Очин дол), сезонно на “Кравя” и “Църквище” (с. Згориград), “Котля” (с. Горно Озирова) и ”Орничето” (с. Оплетня).

На Пършевица има изградена модерна млекопреработвателна и производствена база мандра “Пършевица” (обработка се 20 тона овче и 70 тона краве мляко – 50% от продукцията е за износ, над 200 човека са обхванати в производството).

В кошарите, основно за задоволяване на лични нужди, са създадени малки мандри.

Земите, използвани за земеделско производство са доста ограничени и пръснати. Задоволяват главно лични нужди. Преобладават тези с трайни насаждения – орехови култури и по-малко зеленчуко-производство (картофи, боб, тикви, чушки и др.). Разположени са в периферията на парка, близо до населените места. Обработват се ръчно. Голям е делът на пустеещите земеделски земи.

Ползватели и събирачи на лечебни растения

По ЗЛР събирачите на лечебни растения имат право да събират лечебни растения за лични нужди от земи държавна и общинска собственост свободно, без позволение, с изключение на случаите, когато лечебните растения са култивирани от общината. Те могат да осъществяват събиране и под формата на стопанска дейност, но срещу позволение и платена такса.

Основни задължения на събирачите са:

- Да ползват лечебните растения по начини и със средства, които не водят до увреждане на находищата, намаляването на популациите, биологичното разнообразие и ресурсите;
- Да събират лечебните растения като спазват ЗЛР и действащите режими на ползване;
- В случаите на събиране на лечебни растения като стопанска дейност – да получат позволение срещу платена такса, да се регистрират в РИОСВ билкозаготвителни пунктове и складове, да водят на отчет събраната, изкупена и реализирана продукция, като представят годишни отчети и осигуряват достъп на контролните органи за проверки.

На територията на парка се събират билки, гъби, горски плодове и охлюви, организират се постоянни и временни пунктове за изкупуване от КООПС Враца, ОКС Мездра, Вършец и Берковица и частни фирми. В съответните РИОСВ Враца, Монтана и София се регистрират и обявяват пунктовете за изкупуване. Външно търговско предприятие “Булгарплод” прави годишни планове за видове странични ползвания и количества за изкупуване. В зависимост от фондовата принадлежност, разрешителни за бране и събиране се издават от съответното ДГС и “Стопански отдел” към общините. В прилежащите населени места има сформирани потребителски кооперации, които подпомагат развитието на местните селища. Такива са ПК Балкан – с. Зверино; ПК Медна – с. Елисейна и Очин дол; ПК Яворец – Лакатник. Склад за билки има в гр. Мездра. Малини се изкупуват в Берковица, шипки от фирма в Троян. Изкупуване на странични продукти се организира в гр. Враца и селата Дружево (малини към Берковица), Миланово, Оплетня – към Лакатник; Зверино, Елисейна, Лютиброд към Мездра; Горно Озирова, Долно Озирова (малини и ягоди - Берковица), Краводер, Главаци, Лютаджик – към Вършец и Берковица; Челопек, Бистрец – към Враца. В Бели Извор, Згориград,

Паволче и Очин дол, Горна и Долна Бела речки няма изкупвателни пунктове и практика за организирано събиране на лечебни растения.

Ползватели на дивеча в ПП

На територията на ПП “Врачански Балкан” се ловува. Обособени са ловностопански райони, които включват части от горски територии и земеделски територии и са предоставени за стопанисване и ползване на местни ловни дружинки и сдружения. Това са единствените обществени организации, свързани с ползване на природни ресурси, които функционират под методическото ръководство и контрола на Централния съвет на Съюза на ловците и риболовците и под контрола на местните ДГС. На територията на парка има 3 бр. Ловно стопански комплекса (ЛСК), част от 3бр. Държавни дивечовъдни участъка (ДДУ) и 15 бр. предоставени ловни района (ПЛР), които са обособени с различни заповеди на МЗГ (в последствие ИАГ). Общият брой на организирания ловци за територията на парка и околпарковата територия е между 315-350. Базата, с която разполагат на територията на парка е оскъдна. Организирана е на 9 места, като масивни постройки са 4 – 3 фургона, 1 изоставена кошара и една почти разрушена постройка.

Риболовът в парка не е регламентиран. Със Закона за лова и опазване на дивеча и Закона за рибарството и аквакултурите, както и с Устава за организацията на ловните дружинки, са определени права и задължения, свързани със стопанисването, ползването и опазването на дивеча и рибата в определени райони и водоеми, като:

- Провеждане на ловностопански и рибостопански мероприятия;
- Спазване на определените срокове, начини и средства за лов и риболов;
- Заплащане на такси, свързани с правото на лов и риболов;
- Оказване на съдействие на стопанствата и на други органи по охраната и опазването на дивеча и рибата и др.

Ползването на дивеча от ловците се извършва въз основа на годишни и перспективни планове, като се спазва принципът то да не надвишава годишния прираст и съгласно изготвени Ловоустройствени проекти към ЛУП, за всяко ДГС.

Ползватели на туристически продукти в ПП

Това е една значителна група от региона, цяла България и чужбина. Създадената база през годините, спортни съоръжения и туристически пътеки, оборудвани маршрути, в съчетание с красива и разнообразна природа, скални и пещерни феномени, културно наследство и условия за рекреация – са предпоставка и постоянно нарастваща възможност за посещение на повече гости в Балкана. Създаването на атрактивни туристически продукти – екопътека, интерпретативни маршрути – детски, познавателни, информативни, биоразнообразие и орнитологични наблюдения; алтернативни форми на туризъм – “селски”, “аграрен” “зелен” и т.н.- условия за приемане на посетители в селски къщи (селата Згориград, Паволче, Челопек) и богати възможности за разнообразни спортни занимания – пешеходен туризъм, ски, ориентиране, езда, алпинизъм и скално катерене, пещернячество, делтапланеризъм, воден слалом, през последните години привличат все повече посетители в природния парк.

Традиционните масови чествания на Ботевите дни – Околчица, Рашов дол, Лакатник; ежедневните организирани посещения в пещерата “Леденика”, национални и международни състезания по алпинизъм, делтапланеризъм, ски и масови празници в планината по различни поводи през различно време от годината събират хиляди посетители.

Целогодишно функционира леглова база на различни собственици и арендатори на територията на парка, доста занемарена, но започваща да се обновява и ремонтира.

Съсредоточена е на няколко места и е създадена да обслужва посетителите в парка. Това е “Леденика” с най-голямата ведомствена съвременна база, с възможност за възстановяване, на АЕЦ “Козлодуй”; “Околчица”; “Врачански Балкан” – м. “Учителски колонии”, “Замбина Могила”, “Горски дом”, “Църквище”; “Пършевица” и “Чайка” и Алпийски дом. Добра леглова база има и в Черепишки манастир.

8. Община Враца

През общината минават европейски транспортни коридори №4 и №7, както и международен път Е79, а в село Чирен се намира и единственото в страната газово хранилище. Преустановили стопанска дейност са и гигантите от социалистическото минало - Чугунолеярния комбинат “Веслец”, “Химко” АД – Враца, както и заводът за електрокари „Гаврил Генов”. Градът е газифициран на 47% от територията.

Общински фирми и фирми с общинско участие:

Фирма	Описание
"Мебел" ООД	производство и търговия с мебели, вътрешен интериор, дизайнерска дейност, дърводелски услуги
"Свежест" ООД	химическо чистене, пране, производство на белина, търговска дейност.
"Тролейбусен транспорт" ЕООД	превоз на пътници. Има изготвен проект за разширение на тролейбусната мрежа на гр. Враца - втори етап
"Благоустройство и комунално стопанство - Враца" ЕООД	строителство, ремонтно-строителна дейност, озеленяване, ремонт на зелени площи, поддържане, стопанисване и ремонт на сградния жилищен фонд, строителни услуги на населението, поддържане чистотата на гр. Враца и съставните села, производство на декоративни дръвчета.
"Спортни имоти" ЕООД	стопанисване на спортната база.
"Обредни дейности" ЕООД	с предмет на дейност радостни и траурни обреди
"Общински пазари и тържища" ЕООД	стопанисване и управление на пазарни площадки и съоръжения, търговска дейност.
Междубластен диспансер за онкологични заболявания със стационар"ЕООД	
"Областен диспансер за пневмофтизиатрични заболявания със стационар" ЕООД	
"Областен диспансер за кожно-венерически заболявания със стационар" ЕООД	
Областен диспансер за психични заболявания със стационар" ЕООД	
Медицински център за рехабилитация и спортна медицина" ЕООД	
МБАЛ “Хр. Ботев” АД	Община Враца държи 17 % от капитала
“В и К “ ЕАД	Община Враца държи 20 % от капитала

“Екопроект” ООД	Управление на Депо за твърди битови отпадъци Враца-Мездра - събирането, съхранението и обезвреждането им и всички междинни операции, както и повторното им използване, рециклиране, и възстановяване или производство на енергия и материали от отпадъци.
“Вратцата” ООД” Враца	Община Враца държи 75 % дял Община Враца държи 0.58 % от капитала

Трудова заетост по класове икономически дейности:

Общини	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жен	общо	мъже	жен	общо	Мъже	жен
Враца	28102	14105	13997	25825	12870	12955	2277	1235	1042
Селско, горско и рибно стопанство	710	505	205	464	322	142	246	183	63
Добивна промишленост	117	100	••	97	82	15	20	••	••
Преработваща промишленост	5272	2558	2714	4779	2320	2459	493	238	255
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и	546	431	115	525	417	108	21	14	7
Доставяне на води; канализационни услуги,	482	317	165	434	278	156	48	39	9
Строителство	2010	1778	232	1811	1589	222	199	189	10
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	5163	2394	2769	4825	2254	2571	338	140	198
Транспорт, складиране и пощи	1761	1324	437	1634	1237	397	127	87	40
Хотелиерство и ресторантьорство	1139	346	793	1047	320	727	92	26	66
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти;	438	240	198	406	225	181	32	15	17
Финансови и застрахователни	625	200	425	606	197	409	19	3	16
Операции с недвижими имоти	221	95	126	218	••	125	3	••	••
Професионални дейности и научни	996	318	678	955	302	653	41	16	25
Административни и спомагателни	1162	853	309	1060	786	274	102	67	35
Държавно управление	2526	1260	1266	2307	1133	1174	219	127	92
Образование	1674	346	1328	1589	333	1256	85	13	72
Хуманно здравеопазване и социална	1901	372	1529	1806	355	1451	95	17	78
Култура, спорт и развлечения	394	205	189	372	196	176	22	9	13
Други дейности	697	302	395	652	289	363	45	13	32
Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани	5	2	3	3	6	2	22	14	8
Дейности на екстериториални организации и служби									-
Непосочена	166	103	63	159	99	60	7	4	3
Дейности на екстериториални организации и служби									-
Непосочена	32	19	13	15	11	4	17	8	9

Източник:

НСИ http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN6.pdf

Произвеждани в общината основни продукти и услуги:

Хранително – вкусова промишленост: производство на млечни произведения (мляко, сирене, кашкавал, масло и др.), месо (свинско, телешко, трупно месо), колбаси, продукти от птиче месо, хляб и сладкарски изделия, безалкохолни напитки, вина, спиртни напитки и др. От млекопреработвателните дружества само едно има лиценз за износ в европейския съюз - фирмата „Зоров 91“. Има няколко големи производители на месо и месни продукти, които задоволяват търсенето както в региона, така и в съседните области. По-големите от тях са: **Лалов & Вачев, Ивагус, Агробизнес – Антоф, Митоки, Месодобивна компания Враца** и др.

Химическа промишленост: производство на минерални торове, технически и чисти индустриални газове, препарати за растителна защита, разфасовки от пестициди. Най-крупният представител на този сектор както в общината, така и в страната беше фирма **Химко**, която от 2005 г. е обявена в несъстоятелност. Фирмата не работи от 2002 г. **Месер Химко Газ, Сигма-Витес** - антикорозионни покрития, **М-Инженеринг** - препарати за растителна защита, **Химком Инженеринг** - препарати за растителна защита и инженеринг и др.

Металообработване и машиностроене: производство на отливки от черни метали и алуминий, резервни части за текстилната и стъklarската промишленост, производство и ремонт на металорежещи машини, производство на възли и детайли, производство на металорежещи машини – универсални фрезови машини и инструментални с ЦПУ, дизелови двигатели и помпени агрегати, резервни части за химическо и нефтохимическо оборудване, нестандартно оборудване, топлообменна апаратура, съдове под налягане и дефектоскопичен контрол - **ЗММ, Центромет, Враца – Старт, Металинженеринг, Вола, Химремонтстрой, РМЗ Вратцата, Агроподем 2001**.

Текстилна и шивашка промишленост: производство на коприна, тъкани от коприна, преди памучен тип и смес, сурови тъкани, готови тъкани, шевни изделия от памук, поли, блузи, панталони, дамска конфекция, производство и търговия с калъпи и токове за обувки, обувни изделия, мебели от дърво и метал за дома, офиса, здравни и детски заведения и др. Такива са фирмите **Вратица, Враца – Стил, Атлаз-В, Широкопечатен текстил ЕООД, Сирена ЕООД, СИ ТИ АЙ Клотинг Интернешанъл, Родел** и много други, работещи основно на ишлема. **Обувна промишленост - “2-ри Юни”** - производство на калъпи и токове за обувки.

Строителна промишленост: цимент, клинкер, добив на скално облицовъчни материали от врачанското находище – варовик. Строителството в общината се извършва основно от частни дружества - **Опал-94, Корект ООД, Пеци Петков ООД, МИ ПЕТ ООД, Стройинвест ООД, Ситистрой 2000 ООД, Стройконсулт ООД, Интерстрой 48 ООД, Гарант 90, Петър Цаловски ЕТ, Стивън ЕТ, Тодоров ЕТ**, както и общинското дружество **“БКС”**. Една от водещите фирми в промишления сектор на общината е **ХОЛСИМ – България** в с. Бели извор, **БУЛНЕД ООД** - добив, обработка и търговия с врачански камък, **ДИОНИСОМАРБЛЕ БЪЛГАРИЯ ЕООД** – добив, обработка и търговия с врачански варовик.

Дърводобивна и дървообработваща: **ДЪБ АД, Галакси Плаза, Тошев – М 63, Кедър** - производство на мебели за офиса и дома,

Научно-изследователски сектор: производство на черничев посадъчен материал, плетива от естествена коприна, научно-изследователска работа по бубарство.

Услуги: строително-монтажни и ремонтни, транспортни, благоустройствени и комунални, туристически услуги и др.

Вик структура: На територията на община Враца има 36 водоизточника, в т.ч. 29 каптажа, 1 шахтов кладенец и 6 тръбни кладенеца. Каптираните извори, които се използват за питейно-битово водоснабдяване на селата от община Враца и град Враца, са 14 с дебит от 110 - 450 л/сек. Язовир “Среченска бара”, разположен между селата

Бързия и Слатина (община Монтана), с обем 16,5 млн. м³ захранва 22 селища в областите Враца и Монтана. В с. Баница има минерален извор. Враца има изградена и действаща пречиствателна станция за отпадни води (ПСОВ). Водоснабдителната и канализационна мрежа е добре развита, но е амортизирана и са необходими реконструкция и обновяване, с цел намаляване загубите на вода. Източници за замърсяване на водите на територията на община Враца са недоизградената улична канализация в някои от кварталите на Враца и в селата, малките месодобивни и месопреработвателни предприятия, животновъдни ферми, млекопреработващи цехове, нерегламентираните площадки за смет в селата, складовете за опасни отпадъци и пестициди. Във Враца е изпълнена канализация за отпадна битова и дъждовна вода с обща дължина 92 км. Останалите населени места от общината не са канализирани.

Безспорен икономически лидер в общината е фирма Холсим – България. Водещите от Община Враца предприятия с най-голям пазарен дял са Вратица ООД, Вратица АД, Месер Химко Газ ООД, Враца Стил АД, Враца Старт АД, Телб Инвест АД, Водоснабдяване и канализация, Широкопечатен текстил.

Гори :

Вид на земята	Площ в ха	%
Залесена площ	17920.50	82.6
Незалесена дървопроизводителна площ	164.40	0.8
Недървопроизводителна площ	3319.70	15.3
Горски пасища	287.80	1.3
Всичко:	21692.4	100.0

Вид на горите	Площ в ха	%
Иглолистни	2100.70	9.7
Широколистни високостъблени	3898.60	18.0
За реконструкция	6294.00	29.0
Издънкови за прерастване	4186.60	19.3
Издънкови за превръщане	3329.60	15.3
Нискостъблени	1882.90	8.7
Всичко:	21692.4	100.0

Групи гори	Иглолистни		Широколистни		Всичко	
	обща площ	залесена	обща площ	залесена	обща площ	залесена
ДС Функции	869.40	793.00	9979.40	9388.40	10848.80	10181.40
Защитни	17.10	16.20	67.90	54.10	85.00	70.30
Рекреационни	44.60	35.30	191.20	162.60	235.80	197.90
Защитени	1158.90	1053.40	8869.00	6211.60	10027.90	7265.00
Други	11.00	11.00	196.40	194.90	207.40	205.90
Общо ЗРЗТ	1231.60	1115.90	9324.50	6623.20	10556.10	7739.10
Общо ЗРЗТ+ДСФ	2101.00	1908.90	19303.90	16011.60	21404.90	17920.50
Общо ЗРЗТ	1231.30	1115.90	9324.50	6623.20	10555.80	7739.10

Общо ДСФ+ЗРЗТ	2100.70	1908.90	19303.90	16011.60	21404.60	17920.50
Горски пасища	0.00	0.00	278.80	0.00	278.80	0.00
Общо	5433.00	4933.70	48211.10	38646.40	53644.10	43580.10

Територията на ДГС “Враца” обхваща землищата на следните общини: Враца, Криводол, Борован и Бяла Слатина.

http://www.berkovitca.iag.bg/struct/lang/1/type/G/id/51/unit_single

Селско стопанство

Общо стопанисваната земеделска земя за 22-те землища на общината е в размер на 485 323 дка, което представлява **71,05 %** от територията на общината, като преобладаващ е размера на нивите – 254 540 дка. Основните култури отглеждани в общината са пшеница, царевица и слънчоглед и са около 90 % от засажданите полски култури. Производството на плодове, зеленчуци и грозде е главно за собствени нужди. Преобладаващ начин на отглеждане на животните е при домашни условия. Малък е броят на животните отглеждани във ферми и окрупнени стада и стопанства. Малкият брой отглеждани животни, съчетано в повечето случаи с ниска продуктивност, превръща животновъдството по-скоро в начин на семеен бизнес и препитание, отколкото в пазарен отрасъл.

Туризм

Географското местоположение, богатата флора и фауна и уникалния карстов релеф, както и удобните транспортни връзки, са предпоставка за устойчивото развитие на туризма на територията на Природен парк „Врачански Балкан“. Живописните села Паволче и Згориград разполагат с чудесно обзаведени селски къщи за развитие на селски туризъм. Във Врачански Балкан съществуват обособени зони за отдих с три хижи, стопанисвани от туристическо дружество Веслец - **хижа Околчица**, свързана с паметника на Христо Ботев, **хижа Пършевица** и **хижа Леденика**. Последните две хижи и множеството ведомствени бази в зоната за отдих „Врачански балкан“, в местността „Горски дом“ и пещерата „Леденика“ може да се свържат в обща урбанизирана зона за отдих и туризъм. Дължината ѝ е близо 9 км. Съществува и ски-писта с влекае за възрастни и деца. В удобна връзка с града се очертават три центъра за отдих и туризъм.

- **Комплекс „Леденика“**: един от стотте национални туристически обекти. Трите ведомствени бази към него имат общо 139 легла и 200 места за хранене. Туристическата хижа е с 85 легла;

- **Център за отдих „Врачански Балкан“**: основен за почивка с няколко ведомствени почивни бази с общо 488 легла и 420 места за хранене, профилакториум на АЕЦ ”Козлодуй” със 150 места за хранене и 100 легла, множество бунгала, ски - база с две неработещи засега писти;

- **Местност Пършевица**: с перспектива за развитие като локален център за зимен спорт и туризъм.

На територията на община Враца има достатъчно средствата за подслон и места за настаняване, към 30.08.2004 г. те са общ брой места – 980, в т.ч. 1) Места в средствата за подслон – 441; 2) Места в къщи за настаняване – 36; 3) Места в хижи – 289; 4) Места във ведомствена база – 205. В категоризирани от общинската експертна комисия обекти са 536 броя легла. Общият брой на местата за хранене и развлечения е 3323, в ресторантите 1918.

Пешеходен туризъм: подходящи за пешеходен туризъм са няколко основни маркирани маршрута - до пещерата Леденика по стръмни пътеки южно от Враца; до Бутов дол -Замбина могила - п. "Леденика"; до Гарванец - Кравя - Леденика; от Згориград до Леденика; Враца - Скакля - Мандрата - Селището - Йолковица; х. Леденика - х. Пършевица; х. Околчица - х. Пършевица; Ботева алея от "Химко" до Избата; Лакатник - Миланова скала - Пършевица; маркирани пътища и пътеки до Лютаджик, Бялата вода, Вършец, сп. Оплетня, Елисейна и др.

Познавателен туризъм: изградени маршрути от ДПП "Врачански балкан": Врачанска екопътека от Згориград до водопада Боров камък; Познавателен маршрут "Карст и растителност" в к-с "Леденика"; Горска пътека на приказките край Горския дом (Пършевица); Познавателен маршрут "Ботев път" от Милин камък до Околчица;

Спелеология: основни обекти за спелеология са пещерите, разположени във Врачанския карст "и в планината - около 500 на брой.

Алпинизъм: използват се основно вертикалните скали в района на Вратцата край Алпийския дом. Катерачните турове са над 150, с трудност от I до VIII категория. Целогодишно тук се провеждат тренировъчни лагери, клубни, републикански и международни състезания.

Воден туризъм: използвани са яз. "Дъбника", басейна "Чайка" и най- близките реки Огоста и Дунав.

Селски и еко-туризъм: организация и прилагане на този вид туризъм е извършена от ДПП "Врачански Балкан". Използват се 20 места за настаняване в с. Паволче и с.Згориград. През 1999- 2001 г. са били използвани от 1000 чуждестранни туристи като едnodневни почивки и походи по врачанските екопътеки.

Източник: Общински план за развитие – Враца 2007- 2013 г. - http://www.europe.bg/upload/docs/OPR_Vratsa.pdf

9. Община Мездра

Историята на възникване на гр. Мездра е свързана с развитие на ж.п. транспорта в България и общината е важен ж.п. център.

Промисленост

Продуктите, с които общината е представена на вътрешния и международния пазар са т.н. Врачански камък - в селата Върбешница, Царевец, Корна Кремена производството на избелени, багрени и щампирани платове тип "хасе", както и на спално бельо, бира "Леденика", изделия от техническа керамика и други.

Транспорт

Град Мездра е важен ж.п. възел. В него функционира железопътна инфраструктура, която има съществен дял към заетостта на работещите в общината. Автомобилният транспорт е представен основно от фирми, които се занимават с превоз на пътници и таксиметрови услуги.

Търговия

Търговията в общината е добре развита. Тя се осъществява от две потребителни кооперации и около 300 реално функциониращи дребни частни фирми. На територията на цялата община има разкрити около 150 магазина за хранителни и нехранителни стоки и 118 заведения за хранене и развлечения.

Туризъм

На територията на общината съществуват разкопки от древни времена, които привличат туристи и археолози, дори извън пределите на страната. Общината разполага само с един хотел с капацитет от 60 легла. Нарастването на броя на туристите е добра индикация за добри перспективи за развитие на отрасъла и свързаните с него дейности в общината

Основните фирми в общината

Големите фирми в общината са наследници на бившите държавни предприятия, които са успешно приватизирани и развити от новите си собственици. В общината съществуват 8 големи предприятия, както и подразделения на крупните национални доставчици на инфраструктурни услуги.

“СЪНИТЕКС” АД – специализирано в производството на избелени, багрени и шампирани платове тип “хасе”, както и на спално бельо, предназначено основно за износ в Италия, Франция и други страни.

“ЛЕДЕНИКА” АД – производство на бира с пазарния дял от 19% от общия пазар в страната.

“ХЕМУС М“ АД - добив и обработка на варовикови блокове; изработка на плочи за облицовка от врачански варовик и други изделия. Предприятието е модернизирано и оборудвано с нови специални машини за добив и обработка на камък. Производството е предназначено основно за износ в Гърция, САЩ и др. страни.

“ТЕХКЕРАМИК” ООД – производството и продажба на изделия от техническа керамика, в т.ч за металургията, машиностроенето, текстилната и техническата промишленост. Единственият в страната производител на филтри и лежкови тръби за металургията, носачи, тръби и макети за изграждане на пещи.

“БАЛКАНКАР ИСКЪР” АД - произвежда зъбни колела и предавки за каростроенето, автомобилостроенето и др.

“РИТЛИТЕ 97” АД -строителство, СМР и ремонти; пътно строителство; строителство зад граница, производство на варови и бетонови разтвори и редица бетонови изделия. Произвежда и метални конструкции и изделия от метал. Фирмата е специализирана и в производството на лозов посадъчен материал – около 13 сорта грозде.

“СТРОЙКЕРАМИКА” АД - произвежда основно строителни керамични изделия: кухи керамични блокове за зидария К-3.85, К-4,5; тухли глинени- кух и нормален формат.

“ВАРХИМ” ЕООД - произвежда хидратна вар, инертни и други строителни материали.

Други по-големи фирми в общината са “Елисейна” АД гара Елисейна, “Инертстрой Калето” АД, гр. Мездра, Мелница “Лана Мел” ООД, гр.Мездра, “Инкомс -контактни елементи”, АД Зверино, ПВИ ”Христо Ботев” ООД, с. Зверино.

ОБЩИНСКИ ФИРМИ

Към общината са обособени следните общински дружества:

- “Хотелски комплекс “Родина” ЕООД – с основна дейност хотелиерство;
- “Мездра Автотранспорт 2003 “ ЕООД - товаро - пътническа дейност;
- “Общински пазари и тържища” ЕООД – търговска дейност;
- “Многопрофилна болница за активно лечение Мездра” ЕООД.

През 2001 г. в Мездра е пусната в експлоатация мрежа за разпространение на природен газ. С това се занимава "Газоснабдяване Враца" АД, чийто мажоритарен собственик е "ОБЕРГАЗ Инк." АД, София. Въз основа на разработените проекти и

разрешението за строеж са изградени: Автоматичната газорегулаторна станция /АГРС/ и е изградено е магистрално газопроводно отклонение до АГРС с общадължина 4 км и разпределителни газопроводи с обща дължина 17 км.

Трудова заетост по класове икономически дейности :

Мездра	7562	3822	3740	4677	2262	2415	2885	1560	1325
Селско, горско и рибно стопанство	140	111	29	37	30	7	103	81	22
Добивна промишленост	76	73	3	23	••	••	53	••	••
Преработваща промишленост	2275	1025	1250	1354	604	750	921	421	500
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на	83	74	9	62	56	6	21	18	3
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	158	121	37	81	59	22	77	62	15
Строителство	390	355	35	197	174	23	193	181	12
Търговия; ремонт на автомобили	1116	408	708	662	233	429	454	175	279
Транспорт, складиране и пощи	933	710	223	598	455	143	335	255	80
Хотелиерство и ресторантьорство	183	60	123	117	44	73	66	16	50
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти:	92	47	45	74	37	37	18	10	8
Финансови и застрахователни дейности	79	24	55	73	••	51	6	••	••
Операции с недвижими имоти	26	12	14	10	6	4	16	6	10
Професионални дейности и научни	76	35	41	58	24	34	18	11	7
Административни и спомагателни	305	247	58	176	147	29	129	100	29
Държавно управление	567	276	291	335	161	174	232	115	117
Образование	445	66	379	351	50	301	94	16	78
Хуманно здравеопазване и социална	413	76	337	326	63	263	87	13	74
Култура, спорт и развлечения	53	28	25	37	20	17	16	8	8
Други дейности	125	55	70	83	39	44	42	16	26
Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за	3	3	••	3	3	••	--	--	-
Дейности на екстериториални организации и служби	3			3					-
Непосочена	21	15	6	17	13	..	4	..	..

Източник: НСИ

http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN6.pdf

ВиК инфраструктура

В две от селищата - с. Боденец и с. Крапец водата във водопроводната мрежа не е с питейни качества. Основен водоизточник за град Мездра е хидровъзел Среченска бара, от който се водоснабдяват още общинските центрове Враца, Монтана, Берковица, частично Криводол и 25 прилежащи селища с население общо над 200 хиляди човека. Като последен консуматор водното количество, което се получава в град Мездра, в действителност варира между 20 л/с и 30 л/с. От местни

водоизточници /каптажи/ се получават допълнително средно 10 л/с. Водоснабдяването на останалите населени места се осъществява от 44 каптажа, 5 шахтови кладенци, 2 тръбни кладенци и 1 дренаж. За град Мездра са изградени проучвателно-експлоатационни тръбни кладенци в района на с. Брусен – с. Д.Кремена с препоръчителен за ползване дебит 18 л/с. В процес на реализация е работен проект за вкарване на водното количество във водопроводната мрежа на града.

Добив на полезни изкопаеми

На територията на община Мездра над 1000 дка са територии за добив на полезни изкопаеми и депа за отпадъци. В землищата на селата Царевец, Горна Кремена и Върбешница по открит способ се разработват находища на варовик - “врачански камък”. В района на гара Черепиш, в местността Дълбоки дол се добива суровина за производство на вар. В близост до град Мездра е рекултивирана бивша кариера за добив на глини за производството на тухли. В някои участъци по поречието на Искър - при село Зверино и в околностите на град Мездра е разрешен добива на инертни материали – пясък и баластра, включително и чрез разрешения за ползване на воден обект.

Основният район със замърсени почви на територията на общината е около металургичното предприятие “Елисейна” в Искърското дефиле. Поради тази причина обработваемите земи са по малко от половината от годните за селскостопанска обработка. Направените замервания показват, че съдържанието на тежки метали (олово, арсен, кадмий и др.) в близост до завода е много високо. Вземите проби са и с висока киселинност, предизвикана от емисиите на серен диоксид .

Гори

Вид на земята	Площ в ха	%
Залесена площ	21869.90	84.3
Незалесена дървопроизводителна площ	1088.80	4.2
Недървопроизводителна площ	1967.70	7.6
Горски пасища	1016.90	3.9
Всичко:	25943.3	100.

Вид на горите	Площ в ха	%
Иглолистни	4123.30	15.9
Широколистни	3097.70	11.9
високостъблени		
За реконструкция	8633.80	33.3
Издънкови за превръщане	9120.70	35.2
Нискостъблени	967.80	3.7
Всичко:	25943.3	100.0

Групи гори	Иглолистни	Широколистни	Всичко
------------	------------	--------------	--------

	обща площ	залесена	обща площ	залесена	обща площ	залесена
ДС Функции	2617.50	2344.50	14504.20	13625.30	17121.70	15969.80
Защитни	905.50	638.50	2232.20	1675.50	3137.70	2314.00
Рекреационни	139.20	269.60	3805.60	2952.90	3944.80	3222.50
Защитени	453.50	269.60	3805.60	2952.90	4259.10	3222.50
Други	7.60	7.60	56.80	56.80	64.40	64.40
Общо ЗРЗТ	1505.80	1185.30	9900.20	7638.10	11406.00	8823.40
Общо	4123.30	3529.80	24404.40	21263.40	28527.70	24793.20
ЗРЗТ+ДСФ						
Общо ЗРЗТ	1505.80	1029.70	6298.90	4870.40	7804.70	5900.10
Общо	4123.30	3374.20	20803.10	18495.70	24926.40	21869.90
ДСФ+ЗРЗТ						
Горски пасища	0.00	0.00	1016.90	0.00	1016.90	0.00
Общо	9752.40	7933.70	52523.30	44629.50	62275.70	52563.20

Съществуващият горски фонд в повечето места няма потенциал за промишлена експлоатация. Все пак съществуват и горски масиви с добра възможност за добив на дървесина. Положителна тенденция през последните години е ограничаването на незаконната сеч и подобряване състоянието на горите. Горепосочената информация е за ДГС Мездра, включваща землищата на община Мездра и община Роман.

Източник: http://www.berkovitca.iag.bg/struct/lang/1/type/G/id/53/unit_single

Структура на земеделската земя :

Вид	Площ (дка)
Пасища мера	75 525
Пасища с храсти	65 88
Залесени територии	14 055
Земи по § 4	1 350
Полски пътища	6 846
Непригодни земи (скален пясък)	989
Обработваеми земи	185 976
в т.ч ливади	56 263
Лозя	8 441
овощни градини	2 904
трайни насаждения	40
Ниви	118 319

Животновъдство:

Малкият брой отглеждани животни, съчетано в повечето случаи с ниска продуктивност, превръщат животновъдството по-скоро в начин за гарантиране на домашното препитание, отколкото в пазарен отрасъл.

Източник: <http://mezdra.bg/wp-content/strategii/plan2007-2013.pdf>

10. Община Криводол

Промишлената структура се формира от предприятия за дървопреработване, преработка и производство на храни (млекопреработване, мелничарство и рафиниране на слънчогледово олио), обработка на кожи, строителство. По-големи икономически възможности за развитие има предприятието **“Мебел Криводол” АД**, което работи на основата на горски ресурси в общината, както и натрупаните опит и традиции през годините.

Предприятието **“Строител Криводол”** предлага бетонови и метални изделия, дограма и др., както и жилищно, пътно и промишлено строителство.

Мелниците в селата Галатин, Пудрия и Ракево са с възобновена дейност. Изградена е нова мелница в гр. Криводол. Формираната група от предприятия на мелничарската промишленост е основа за допълнително развитие на зърнопроизводството и фуражната база за животновъдството.

През последните години се изградиха и четири млекопреработвателни предприятия, които отговарят на европейските изисквания и стандарти. Специализирани са в производството на кашкавал и сирена. Кожухарското производство се развива в няколко малки частни фирми. В с. Краводер е изграден цех за преработка и пакетиране на пилешки продукти, а в с. Градешница има малко предприятие за рафиниране на слънчогледово семе и производството на олио.

Трудова заетост по класове икономически дейности:

Общини Класове икономически дейности	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Криводол	1605	896	709	840	447	393	765	449	316
Селско, горско и рибно стопанство	151	121	30	29	23	6	122	98	24
Добивна промишленост	4	4	-	••	••	-	••	••	-
Преработваща промишленост	276	160	116	135	75	60	141	85	56
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	17			13			4	4	-
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	33	28	5	19	16	3	14	..	..
Строителство	154	140	14	95	82	13	59	58	••
Търговия; ремонт на автомобили мотоциклети	208	82	126	117	42	75	91	40	51
Транспорт, складиране и пощи	91	65	26	52	39	13	39	26	13
Хотелиерство и ресторантьорство	37	20	17	25	13	12	12	7	5
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	9	..	..	4	..	..	5	..	..
Финансови и застрахователни дейности	5	••	4	••	••	••	3	-	3
Операции с недвижими имоти	3	••	••	••	••	••	••	••	-
Професионални дейности и научни изследвания	17	4	13	12	••	••	5	••	••
Административни и спомагателни дейности	104	62	42	47	33	14	57	29	28
Държавно управление	256	118	138	120	57	63	136	61	75
Образование	94	20	74	60	11	49	34	9	25
Хуманно здравеопазване и социална работа	96	26	70	79	22	57	17	4	13
Култура, спорт и развлечения	11	6	5	8	4	4	3	••	••

Други дейности	24	7	17	14	7	7	10	-	10
Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление	9	5	4	-	-	-	9	5	4
Дейности на екстериториални организации и служби									-
Непосочена	4	..	3	3	..	..	..	-	..

Източник:

НСИ http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN6.pdf

ВиК инфраструктура:

За питейно-битови нужди се използват подземни води от терасите на реките, каптажи на изворни води и яз. Среchenска бара. Произведената на територията на общината вода е изцяло от подземни води. Водоснабдяването се осъществява чрез три водоснабдителни системи – Мътница, Кобиляк и Среchenска бара. Водоснабдителната система Мътница е с водоизточник, разположен на територията на общината, докато водоснабдителните системи Кобиляк и Среchenска бара са с водоизточници извън територията на общината.

Растениевъдство

Преобладаващо е зърнопроизводство и технически култури, както и на площите с трайни насаждения, където се съдържа значителен потенциал за развитие. Лозовите масиви и овощните градини заемат до 10 % от обработваемата земя. Потенциалът за развитие на овощарството в хълмистите райони е непълно усвоен. Производството е незадоволително по количество, доминират овощни градини от ябълки, череши и сливи.

Животновъдство

Преобладава разпокъсаното отглеждане на животни в натуралните частни стопанства. През последните години постепенно се зараждат по-едри и организирани ферми, където със съвременни методи се отглеждат предимно свине и крави. Установен е увеличен интерес към отглеждане на птици, зайци, пчелни семейства и свине.

11. Община Вършец

Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални извори, които са предпоставка за провеждането на балнео-курортна дейност в града. Минералната вода е хипертермална (37-38°), слабо минерализирана, хидрокарбонатно-сулфатна натриева, без санитарно-химични признаци на замърсяване, с умерена алкална реакция, акратотермална, бистра, безцветна, със слаб мирис сероводород и с приятни вкусови качества. Подходяща е за лекуване на сърдечно-съдови заболявания и функционални заболявания на централната нервна система, ендокринни заболявания и болести на стомашно-чревния тракт, състояния за възстановяване след мозъчен инсулт.

Промисленост

- **хранително-вкусова промишленост:** „Елснер Продакт” ЕАД – замразяване на плодове и зеленчуци, ЕТ „Лиди и Б – Лидия Милкова” – производство на колбаси и местни продукти, ЕТ „Тодор Тиманов” – производство на сирене, ЕТ „Роси-91 – Йордан Станимиров” производство на безалкохолни напитки, - ЕТ „Кристал – Христо Христов” – производство на закуски и боза и др.

- **електрическа:** „Електростарт” АД – производство на баластни устройства за лампи, трансформатори за малка мощност, инструментална екипировка и нестандартно оборудване;

- **шивашка промишленост:** ЕТ „Натекс”, ЕТ „Йови – Йовка Горанова” – производство на готово дамско облекло по поръчка на фирми от Франция, Белгия, САЩ и др.

- **химическа промишленост:** ЕТ „Художник – 2000 – Н. Николов” - производство на акварел, темперни бои за ученици и художници, пластелин и др., ЕТ „АВИ” – производство на кашони.

- **дървопреработвателна:** ЕТ „Пентоп- Вътко Маринов” – производство на букови маси и столове и мебели.

- **строителство:** ЕТ „НИК – Николинка Василева”- бетонов възел, бензиностанция и строителство.

Трудова заетост по класове икономически дейности:

Общини Класове икономически дейности	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	Жени
Вършец	2169	1142	1027	1834	960	874	335	182	153
Селско, горско и рибно стопанство	77	59	18	58	46	12	19	13	6
Добивна промишленост	••	••	-	••	••	-	••	••	-
Преработваща промишленост	521	264	257	434	226	208	87	38	49
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на	15			12		-	3		
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и	61	51	10	45	39	6	16	12	4
Строителство	118	107	11	91	••	••	27	••	••
Търговия; ремонт на автомобили	245	94	151	221	87	134	24	7	17
Транспорт, складиране и пощи	118	97	21	99	84	15	19	13	6
Хотелиерство и ресторантьорство	197	66	131	188	••	••	9	••	••
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти;	11	8	3	••	••	••	••	-	••
Финансови и застрахователни дейности	28	9	19	25	9	16	3	-	3
Операции с недвижими имоти	9	••	••	••	••	••	••	••	-
Професионални дейности и научни изследвания	26	9	17	22	••	••	4	••	••
Административни и спомагателни	143	107	36	104	77	27	39	30	9
Държавно управление	205	124	81	176	103	73	29	21	8
Образование	185	45	140	167	42	125	18	3	15
Хуманно здравеопазване и социална работа	139	48	91	124	43	81	15	5	10
Култура, спорт и развлечения	12	5	7	••	••	••	••	••	••
Други дейности	40	18	22	30	13	17	10	5	5
Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за	7 9	6	3	••	••	-	-	-	-
Дейности на екстериториални организации и служби									••

Източник:

http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN12.pdf

ВиК инфраструктура

Основният водоизточник за общината е яз. “Стреченска бара”, две населени места и гр. Вършец се водоснабдяват от местни водоизточници, като общинския център при необходимост се захранва и от яз. “Стреченска бара“. Водите използващи се за питейно-битови цели се осигуряват основно от повърхностни (вкл. яз. ”Стреченска бара”) и по-малко от подземни води. Водоподаването към населените места е безрежимно с изключение на с. Горно Оризово през сухите летни месеци. Основна причина за това е намаляването на естествените водни ресурси през лятото и напояването на земеделските стопанства. Важен неблагоприятен факт е, че 85 % от външната (68,620 км) и вътрешната (85,940 км) водопроводната мрежа в общината е изградена от съдържащите азбест – етернитови тръби. Няма изградена пречиствателна станция за питейни води.

Селско стопанство

Отглежданите култури са предимно хлебни и фуражни сортове пшеница, ечемик, царевица, овес и различни по видове състав тревни смеси. Климатичните условия са благоприятни за отглеждане на ягоди, малини и арония, като общината има дългогодишни традиции в производството на тези култури. Общината се стреми да утвърди района като център на биологично земеделие, осигуряващ суровинна база за преработвателната и хранително-вкусова промишленост с капацитет до 3000 тона малини, 1100 тона ягоди, вишни, сливи, боровинки и други плодове.

Животновъдство

Отрасъла се изчерпва с отглеждането само на домашни животни в домакинствата, за лични нужди. Има съществен потенциал за развитие на биволовството, козевъдството, зайцевъдството, пчеларството и сладководното рибовъдство.

Гори

Площта на **горския фонд** на община Вършец е 109 600 дка. Горският фонд заема 45,65 % от цялата територия на общината. Горският фонд на общината се стопанисва от Държавно лесничество "Берковица", със седалище гр. Берковица. Средната лесистост на горския фонд на територията на общината е 40,4%. Около 84% от горите са широколистни. Основните горскостопански дейности, които се развиват в горските територии са: дърводобив, възобновяване и залесяване, реконструкция на слабопродуктивни гори. От широколистните преобладаващи са върба, бук, габър, зимен и летен дъб, цер, бреза, ясика, кестен, а от иглолистните – ела, черен бор, смърч, бял бор. Гората и откритите площи в общината дават възможност тук да живеят редица животни, които имат стойност за ловния туризъм като яребици, зайци, лисици, диви прасета, сърни и чакали.

Туризъм

Едно от най-големите богатства на общината са изобилните минерални извори, обусловили формирането на Национален курорт с две основни курортни зони – "Вършец" и "Спанчевци/Минкови бани". На територията на общината функционират три комплекса за туризъм, отдых и лечение – балнеохотел "Тинтява" в гр. Вършец, собственост на "ПРО" ЕАД (към МТСП), "Специализирани Болница за Рехабилитация - Национален Комплекс" - ЕАД - филиал Вършец /към МЗ/ и Почивна база "Минкови бани" в с. Спанчевци. По-големите хотели и балнеокомплекси са - "**Специализирана Болница за Рехабилитация - Национален Комплекс**" ЕАД - филиал Вършец, хотел "**Тинтява 1**", Хотел "**Тинтява 2**", ХК „Учебен център В и К Враца“ – гр. Вършец, ХК "**Промислено строителство**" – гр. Вършец, Почивна база "**Водопада**", почивна база "**Чайка**" – с. Спанчевци, Клисурски манастир "**Св.Св. Кирил и Методий**" – с. Спанчевци, както и множество къщи и частни квартири, отговарящи на места за настаняване с една и две звезди, с 4-16 легла.

Източник: <http://www.varshets.bg/index.php?option=development>

12. Община Своге

Промисленост

Хранително-вкусова промишленост

"Крафт Фуудс България" АД: специализирано в производство на шоколад и шоколадови изделия в пет основни категории: бонбони, шоколади на блок, вафли, течен шоколад и десерти. Млекопреработвателното предприятие "**Пършевица**" - с капацитет за преработка на 100 -140 тона суровина на денонощие и притежава лиценз за износ в ЕС, РПК "**Чавдар**" – гр.Своге, ПК "**Самопомощ**" – Реброво, ПК "**Яворец**" – Гара Лакатник, ПК "**Искра**" – с.Искрец, ПК "**Церово**" – с.Церово -

производство на хляб и търговия с хранителни стоки а също и изкупуване на билки, гъби и диворастващи плодове.

химическа промишленост: “Графобал България” АД – производство на картонени опаковки за храни и напитки.

текстилна промишленост: “Лилия С” АД, специализирано в производство на горен ленен трикотаж и конфекция.

Металургия и производство на метални изделия: “Истра” ЕООД – производството и търговията с изделия от масивен месинг и инокс за обзавеждане на административни сгради и хотели, **Синтерметали” ЕООД** – производството на метални детайли и компоненти по метода на праховата металургия.

Добивна промишленост: експлоатация на съществуващите залежи от антрацитни въглища от находището до с. Томпсън, строителни материали, медни и оловно-цинкови руди (до с. Церово). Добивът на полезни изкопаеми е по открит способ изисква провеждането на мероприятия за рекултивация на засегнатите терени. **“Главболгарстрой – инфраструктурно строителство” АД**, клон “Диабаз”. Предприятието е единствен производител в България на фракции от диабазов камък за пътното строителство, **Фирма “Бизан”** – за производство на циментови изделия – осигурява 80 работни места. **“Балканагросервиз” ЕООД** е единствен производител на черни глинести шисти в България. Дружеството произвежда и мозайка, извършва и транспортни услуги

Електрическа промишленост: “Петър Електрик” ООД, която се занимава с ремонт на хладилници и климатици и е подизпълнител на компаниите “Крафт Фудс”, “Нестле”, “Кока Кола” и други. **“ВЕЦ Своге” ООД** произвежда **електрическа и топлинна енергия** – екологичният ефект от каскадата е повишаване съдържанието на кислород в речната вода и възстановяването и обогатяването на речната флора.

Дърводобив: “Общински гори” ЕООД – дърводобив, възобновяване и залесяване.

Трудова заетост по класове икономически дейности

Общини Класове икономически дейности	Общо			В градовете			В селата		
	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени	общо	мъже	жени
Своге	8866	4623	4243	3885	1958	1927	4981	2665	2316
Селско, горско и рибно стопанство	146	107	39	36	26	10	110	81	29
Добивна промишленост	30	23	7	8	••	••	22	••	••
Преработваща промишленост	2077	920	1157	980	420	560	1097	500	597
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	89	75	14	60	52	8	29	23	6
Доставяне на води; канализационни									
управление на отпадъци и	160	122	38	76	51	25	84	71	13
Строителство	603	538	65	235	214	21	368	324	44
Търговия; ремонт на автомобили и Мотоциклети	1482	614	868	569	229	340	913	385	528
Транспорт, складиране и пощи	1196	877	319	449	332	117	747	545	202
Хотелиерство и ресторантьорство	320	73	247	133	31	102	187	42	145
Създаване и разпространение на и творчески продукти;	107	58	49	67	39	28	40	19	21
Финансови и застрахователни дейности	120	37	83	75	22	53	45	15	30
Операции с недвижими имоти	51	28	23	••	••	6	••	••	17
Професионални дейности и научни									

Изследвания	137	48	89	66	23	43	71	25	46
Административни и спомагателни	707	520	187	292	218	74	415	302	113
Държавно управление	615	312	303	290	142	148	325	170	155
Образование	329	57	272	179	31	148	150	26	124
Хуманно здравеопазване и социална	453	77	376	221	41	180	232	36	196
Култура, спорт и развлечения	63	34	29	35	16	19	28	18	10
Други дейности	137	74	63	76	41	35	61	33	28
Дейности на домакинства като									
недиференцирани дейности на									
по производство на стоки и услуги за									
потребление	5	••	••	••	••	••	••	••	
Дейности на екстериториални									
Служби	9	••	••	4	4	-	5	••	••
Непосочена	30	18	12	16	9	7	14	9	5

Източник:

http://statlib.nsi.bg:8181/isisbgstat/ssp/fulltext.asp?content=/FullT/FulltOpen/P_22_2011_T3_KN22.pdf

ВиК структура

В общината има изграден един магистрален водопровод с каптиран дебит от 210 л/сек., от който частично са водоснабдени части от гр. Своге (60%) и селата Свидня и Искрец. Останалите населени места се водоснабдяват от локални водоизточници. На места питейната вода е силно замърсена поради преминаване през карстов слой и проникване на повърхностни води. Изградена е пречиствателна станция за питейни води при гара Лакатник, втора станция при с. Искрец е в процес на изграждане. Частично изградена канализационна мрежа има в гр. Своге (60%) и селата Церово (40%), Реброво (20%) и гара Лакатник (30%). В останалите населени места се използват септични ями и попивни кладенци, което води до замърсяване на подземните води.

Селско стопанство

Биологично производство на картофи има в района на с. Миланово, с. Дружево и с. Зимевица. Отглеждането на ягодоплодни култури е съсредоточено в района на с. Миланово и с. Дружево, където понастоящем работят двама частни фермери, които отглеждат арония и малини. Благоприятни са условията за развитие на пчеларство, билкарство и гъбарство. В с. Лакатник има **преработващ цех "Гъби Кармен"**, който произвежда лекарства от билки.

Животновъдството

Отглеждат се говеда, овце, кози, свине и птици като в преобладаваща част от случаите животните се отглеждат при примитивни условия, липсва контрол на качеството на произвежданата продукция, липсва адекватна информация за възможностите за прилагане на нови технологии.

Горско стопанство

Горският фонд е 512 187 дка или 59% от територията на община Своге, от които 308 200 дка са залесени. Общият дървесен запас е 4 625 000 куб.м дървен материал. Основните дървесни видове са дъб, бук и габър. В резултат на провежданите залесителни мероприятия през 80-те години на миналия век се срещат култури от бял и черен бор, смърч, дуглазка ела, акация и тополя. Горският фонд се стопанисва от Държавно лесничейство "Своге".

Туризм

Потенциалът за развитие на разнообразно туристическо предлагане в общината е значителен предвид концентрацията на природни и антропогенни ресурси. Възможности за **ловен туризъм** предлага **ловно стопанство “Търсава”**, което разполага с ловна хижа с капацитет 40 места, както и с площадка за хеликоптери. Тук се намира една от най-известните туристически пътеки в България, свързана и с националното културно наследство – Вазовата пътека, която минава и покрай уникална природна забележителност – водопада “Скакля”. Особено подходящи за екотуризъм са районите около Реброво, Батулия, Бакьово, Огоя, Ябланица.

Тук се намират и живописните - **Манастирът “Седемте престола, Манастирът “Света Петка”, Манастирът “Св. Никола” и Манастирът “Успение Богородично”**. Санаториалният комплекс **“Цар Фердинанд”**, разположен в с. Искрец предлага възможности за **рекреативен туризъм**, като специфичният микроклимат е подходящ за лечение на заболявания на дихателната система.

Благоприятни условия за развитие на **алпинизъм и спелеология** има в района на Защитената местност “Лакатнишки скали”, където се намира и най-дългата пещера в Стара планина – “Темната дупка”. Живописни са и хижите **“Пробойница”** (100 места), **“Тръстена”** (40 места) **“Лескова”** (25 места), **“Скакля”** (10 места) и **“Пършевица”** (30 места). Хижа “Пършевица”, която е изградена до едноименната мандра, представлява ресурс за предлагане на уникален туристически продукт, свързан с наблюдение на процеса на производство на специфични български млечни продукти.
Източник: <http://www.strategy.bg/FileHandler.ashx?fileId=156>

13.Бъдещ сценарий: очаквани инвестиции/дейности/инициативи, оказващи влияние върху екосистемите (от РИОСВ, МИГ, горски стопанства, общини)

13.1 Проекти за ПП” Врачански Балкан ”

Бюджет на природен парк „Врачански Балкан”

Основният финансов източник за дейността на ДПП е ИАГ – около 80% и 20% от проекти. За 2008 г. цялостната дейност (без издръжка за заплати) до момента се финансира от собствени приходи (пещера “Леденика” и проекти). Допълнителни средства за финансиране на извършваните от ДПП дейности се набират посредством кандидатстване с проекти и програми пред регионални, национални и международни спонсори.

Реализирани и текущи проекти:

Проект	Срок	Цели и дейности
Между Приятели и съседи - Развитие на младежки туризъм между Северозападна България и Република Румъния, Програма ФАР на ЕС	01.12.2006-30.09.2007	•Създадена и обновена база данни за туристическия потенциал на целевия регион •Създаден капацитет на представители от туристическия бранш в 7 общини, чрез проведени обучения и семинари •Популяризиране на ПП “Врачански Балкан” и региона” чрез издаване на рекламни материали, WEB, рекламен филм, промоционални събития и др. •Стратегия за развитие на младежкия туризъм в СЗ България и Област Долж
Стъпка напред – създаване на капацитет и	01.12.2006-30.09.2007	Проектът цели създаването на механизми за участие на общностите от 10 населени места на територията на ПП „Врачански Балкан” в процеса

механизми за включване на местните общности в процеса на управление на Природен парк «Врачански Балкан», Програма ФАР на ЕС		на управлението му. Създадени са работни групи по места - „агенти на промяната”, проведени шест обучителни семинара с тяхно участие, както и останалите целеви групи-собственици, ползватели на ресурси, местни власти, тур. бизнес, Паркова администрация. Направено бе и проучване и оценка на ефекта от политиката на управление на парка върху местните общности, и се издаде наръчник с превод на „добра практика” от ЕС за решаване на конфликти в защитените територии с активно гражданско участие и представящ финансовите и компенсаторни механизми на ЕС за обезщетяване на собствениците на земи от територии със специални режими.
PARKS AND ECONOMICS, INTERREG – IIIB – CADSES, Програма ФАР на ЕС	01.12.2006-30.05.2008	•Разработване и регистриране на обща за района регионална марка (лого на ПП „Врачански Балкан”) и разработване на маркетингова концепция за налагането на марката •Разработване на пилотен проект за развитие на територия чрез туризъм – включва работни проекти за туристическа инфраструктура за достъп до обектите, интерпретация и информация, разработване на атракции и програми за обучение, маркетингова концепция за създаване и развитие на местен туристически продукт •Разработване и внедряване на система за управление на качеството на туристическия продукт •Провеждане на кампания за промоция на регионалната марка и пилотния район. •Ремонт на сграда за центъра
Изграждане на Мултифункционален център за ключови природозащитни дейности «НАТУРА 2000», Програма ФАР на ЕС	01.12.2007-30.11.2008	Многофункционален природозащитен център NATURA; •Обзавеждане и оборудване на Природозащитния център •Рехабилитация и доизграждане на познавателни маршрути - Врачанска екопътека •Изграждане на пункт за наблюдение на птици; Изградена е материално-техническа база „Горски дом” за реализиране на дейностите по опазване и възстановяване на застрашени видове и местообитания на територията на ПП „Врачански Балкан”
Проект „Горски дом” създаване на Многофункционален център за ключови конзервационни дейности на територията на Природен парк „Врачански Балкан”		Подобрено състоянието на пет европейски значими местообитания и над 20 застрашени вида на територията на парка Изградена доброволческа мрежа участие в дейностите по опазване на биологичното разнообразие Цел на проекта е да се направи връзка между запазването на биоразнообразието и развитието на селските райони в териториите с висока природна стойност чрез устойчиви пазарни механизми и засилено участие на обществеността •Поддържащи и възстановителни дейности в гори, земи и водни площи •Посетителска инфраструктура и капитално строителство •Интерпретация и образователни програми
”Проект за развитие на устойчив бизнес в ПП ”Врачански Балкан”		Цел на проекта - Поддържащи и възстановителни дейности в гори, земи и водни площи, развиване
„Изпълнение на дейности	юли 2012 - април 2015	

устройство и управление на ПП „Врачански Балкан” Проект “Опазване и възстановяване на 11 типа природни местообитания край реки и влажни зони в 10 Натура 2000 места в българските гори” “Възстановяване на белоглавия лешояд като гнездящ вид във Врачанска планина” Дейности по устойчиво управление на резерват „Врачански карст		посетителска инфраструктура и капитално строителство, интерпретация и образователни програми, планиране и оптимизация на управлението Цел на проекта - опазва и възстановява редки и застрашени растителни и дървесни видове
	2003г и продължава до сега до края на 2014г	Цел на проекта – възстановяване популацията на белоглавия лешояд Цел на проекта: „Опазване и възстановяване на биологичното разнообразие" на оперативна програма „Околна среда 2007-2013“ Маркиране на терен на границите на резерват „Врачански карст". Ремонт на Опознавателен маршрут „Воеводин дол-Скакля". Обозначаване подходите с табели, изработка и поставяне на информационни табла, изграждане на кътове за отдих и подновяване на маркировката по маршрути „Бистрец-Леденика" с изходен пункт" кв.Бистрец, маршрут „Ботев път" с изходен пункт местността „Кръстиля" и маршрут „Кривите" с изходен пункт кв. „Медковец". Оборудване на информационен и посетителски център в съществуващо помещение.

13.2 Проекти на община Враца в момента са следните действащи и предстоящи проекти по оперативна програма “Регионално развитие 2007 -2013 “, както следва:

Проект	Период	Описание
Интегриран проект за воден цикъл на град Враца по ОПРР	15.01.2010 - 15.01.2016	Постигане на съответствие с Европейското екологично законодателство, особено по отношение на директивите за питейни води и градски отпадни води, както и да допринесе за постигане на устойчиво регионално развитие
Превенция на риска от наводнения в община Враца по ОПРР	03.06.2011 – 03.06.2013	-Предотвратяване на наводненията от три водни обекта на територията на община Враца -Предотвратяване процесите на ерозия на бреговете на три ключови обекти в община Враца - две дерета и един язовир -Възстановяване на язовирната стена на язовир Косталево -Ограничаване на социално-икономически и екологични щети, подобряване условията за отвеждане на повърхностни води и повишаване сигурността чрез възстановяване на проводимостта на

Интегриран план за градско възстановяване и развитие на град Враца – устойчива Враца по ОПРР Развитие на устойчив туризъм в община Враца, Леденика – туризъм без сезони	23.06.2011	отводнителни	ка-
	–	навки в село Власатица и корекция на Медковско дере.	
	23.06.2011	посредством изработване на Интегриран план за градско възстановяване и развитие (ИПГВР) на град Враца,	
		насочен към установяване на механизъм за преодоляване и предотвратяване на икономически, социални и екологични проблеми	
Враца – врата към древността	23.11.2011	- Изграждане на Развлекателен парк „Леденика”, чрез разработване на групи туристически атракции в пещера	
	–	„Леденика” и околните пространства и интегрирането им с анимационни програми	
	23.11.2013	- Създаване на условия за атрактивен, безопасен и интензивен достъп до развлекателен парк „Леденика” и намаляване на негативното въздействие върху Природен парк „Врачански Балкан” от туристическия натиск	
		- Създаване на условия за увеличаване на социално-икономическите ползи от туризма, чрез повишаване комплексността на предлагането, удължаване престоя на посетителите, преодоляване на сезонността на посещенията и създаване на нови работни места.	
	13.08.2012	Подобряване на сезонното и териториално	
	–	разпределение на туризма, основано на интегрирано	
	12.08.2014	управление и маркетинг на дестинациите. Предвидено е разработването на регионален туристически продукт с различни туристически пакети, включващи обекти с национално значение. Рекламните дейности наред с традиционните методи предвиждат иновативни начини за информиране и въздействие като 3D-mapping, 3D визуализация и др.	

13.3. Проекти на община Мездра

Източник: http://mezdra.bg/?page_id=92#section2

Проект	Описание
Доизграждане на канализационна мрежа и изграждане на ПСОВ-Мездра по ОПОС	-Осигуряване на качествено отвеждане на отпадъчните води и намаляване на инфилтрацията им в подпочвените води -Осигуряване на екологосъобразно пречистване на отпадъчните води, генерирани на територията на гр. Мездра -Включване на цялото население на територията на агломерацията към канализационната мрежа.
Техническа помощ за изграждане на канализационна инфраструктура, реконструкция на водопроводна мрежа и изграждане на ПСОВ на село	Цел на проекта е изпълнение на набор от технически и инженерингови дейности /техническа помощ/ по подготовка на инвестиционен проект за опазване и подобряване на околната среда в басейна на река Искър, в частност изграждане на канализационна инфраструктура, реконструкция на съществуващата водопроводна мрежа и изграждане на пречиствателна станция за отпадни води на село Зверино. Община Мездра ще получи геодезическо заснемане, хидрогеоложки анализ, готови работни проекти, както и

Зверино	изготвени финансови и икономически анализи за ползите и разходите във връзка с изпълнението на инвестиционния проект за строителството.
---------	---

13.4 Проекти на община Криводол

Източник: http://www.krivodol.com/user_pic/files/SKMBT_C45012121115311.pdf

Проект	Период	Описание
Корекция на река Лева в регулационните граници на гр. Криводол до вливането и в р. Ботуня - от км. 0+000 до км. 2+000 -горен участък от км. 1+150 до км. 2+000	16 месеца	Цел на проекта – да се предотвратят наводненията в общината като така се създадат предпоставки както за подобряване, запазване и възстановяване на естествената околна среда, така и за опазване целостта на обществените и частни инфраструктурни обекти на територията на общината и ограничаване и максимално предотвратяване на рисковете и щетите за живота на населението.

13.5. Проекти на община Вършец (източник: <http://www.varshets.bg/>)

Проект	Период	Описание
Подкрепа за развитие на регионален туристически продукт и маркетинг на дестинация – Вършец, Берковица и Годеч	09.2012 – 03.2014	Създаване и развитие на конкурентен регионален туристически продукт „Неоткритата тайна на Западна Стара планина” с цел увеличаване на броя на туристите в туристически район, обособен на територията на общините Вършец, Берковица и Годеч.
Екопарк за почивка и туризъм – град Вършец - трансграничен партньор – Община Сокобаня, Сърбия		Целта на проекта е създаване на условия за консолидирано и ползотворно сътрудничество между общините Вършец и Сокобаня, съхраняване на общите природни ресурси и промотиране на устойчивото икономическо развитие на региона
Строителство и реконструкция на вътрешна канализационна и водопроводна система в селата Спанчевци, Черкаски и Драганица		бъдат изградени главни канализационни клонове 1 и 2 в с. Черкаски и укрепителна стена, главен канализационен клон 1 в с. Спанчевци и главен канализационен клон 1 в с. Драганица.
Инвестиционен проект Градска пречиствателна станция за отпадъчни води в град Вършец		

13.6. Проекти на община Своге:

Източник: http://www.svoqe.bg/?page_id=397

Проект	Период	Описание
Проект „Каскада Среден Искър”- III-ти етап	октомври 2012 г. - декември 2014	изграждане на последните четири МВЕЦ „Бов – юг“, „Бов – север“, „Левище“ и „Габровница“